

Fact-finding mission til Punjab, Indien

Belysning af Sikhernes forhold

21. marts - 5. april 2000

Udlændingestyrelsen og Dansk Flygtningehjælp

Indholdsfortegnelse

1. INDLEDNING	5
2. KOMMISSORIUM FOR FACT-FINDING MISSION TIL PUNJAB, INDIEN.....	7
3. HISTORISK OG POLITISK BAGGRUND	9
4. DEMOGRAFI.....	13
5. POLITISKE, ØKONOMISKE OG SOCIALE FORHOLD	14
5.1 DEN AKTUELLE POLITISKE SITUATION	14
5.2 UDDANNELSE OG SKOLEGANG.....	16
5.3 ØKONOMI OG ARBEJDSMARKEDSFORHOLD	17
6. SIKKERHEDSFORHOLD.....	20
6.1 GENERELT OM SIKKERHEDSSITUATIONEN	20
6.2 TILSTEDEVÆRELSEN AF MILITANTE SIKH-GRUPPER OG DERES FORHOLD TIL LOKALBEFO. ...	21
6.3 MYNDIGHEDERNES EVNE OG VILJE TIL AT BESKYTTE CIVILBEFOLKNINGEN MOD OVERGREB.	24
7. MENNESKERETTIGHEDSFORHOLD.....	25
7.1 DE POLITISKE RETTIGHEDER	25
7.1.1 Forholdene for aktive menneskerettighedsforkæmpere.....	25
7.1.2 Ytrings- og pressefrihed.....	27
7.1.3 Møde- og forsamlingsfrihed	28
8. DE CIVILE OG BORGERLIGE RETTIGHEDER	30
8.1 RETSSIKKERHED OG RETSHÅNDHÆVELSE	30
8.1.1 Retssystemet generelt	30
8.2 ADGANG TIL KLAGESYSTEMET	31

8.3	<i>RETSFORFØLGELSE AF MYNDIGHEDSPERSONER SOM BEGÅR OVERGREB</i>	33
8.4	<i>DETENTIONS- OG FÆNGSELSFORHOLD</i>	34
8.4.1	Betingelser for og kontrol med anholdelse.....	34
8.4.2	Risikogrupper	35
8.4.3	Familiemedlemmer	37
8.4.4	Forekomsten af fysiske overgreb/tortur	37
8.4.5	Officielle og uofficielle tilbageholdelsessteder	42
8.4.6	Forekomsten af forsvindinger	43
8.5	<i>MENNESKERETTIGHEDSKOMMISSIONERNE</i>	44
8.6	<i>RELIGIONSFRIHED</i>	48
8.7	<i>BEVÆGELSESFRIHED</i>	50
8.7.1	Muligheden for at søge beskyttelse i andre dele af Indien.....	50
9.	PASUDSTEDELSE OG UD- OG INDREJSEFORHOLD	52
9.1	<i>FALSKE PAS OG ANDRE DOKUMENTER</i>	53
9.2	<i>UDREJSEKONTROLLEN</i>	54
9.3	<i>REJSERUTE</i>	54
9.4	<i>INDREJSEKONTROLLEN</i>	54
10.	KONSULTEREDE PERSONER, MYNDIGHEDER OG ORGANISATIONER	57
11.	ANVENDT LITTERATUR	59
12.	FORKORTELSER	60
13.	BILAGSFORTEGNELSE	61
BILAG 1.	KORT OVER INDIEN	62
BILAG 2.	KORT OVER PUNJAB	63
BILAG 3.	FN'S TORTURKONVENTION, ARTIKEL 1-3	64

BILAG 4. THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS ACT 1993	65
BILAG 5. PASSPORT APPLICATION FORM	82
BILAG 6. PASSPORT INFORMATION BOOKLET	92

1. INDLEDNING

Danmark har i de seneste 10 til 15 år modtaget et relativt konstant antal asylansøgere fra Indien, hvoraf størstedelen har været sikker fra Punjab. Antallet af asylansøgere har i de senere år været cirka 100 om året, med undtagelse af 1998, hvor der var omkring 200 ansøgere.

En stor del af disse ansøgere har som asylmotiv henvist til, at de har problemer med de indiske myndigheder, som mistænker dem for at have tilknytning til militante sikh-bevægelser, og en del har oplyst, at de har været udsat for tortur i myndighedernes varetægt.

På denne baggrund bestemte Udlændingestyrelsen og Dansk Flygtningehjælp at foretage en fact finding-mission til Indien/Punjab med det overordnede formål at indhente oplysninger, der kan belyse forholdene for sikherne i Punjab. Fact-finding missionen fandt sted fra den 21. marts til den 5. april 2000. Delegationen afholdt møder i Delhi og Chandigarh med repræsentanter for de indiske myndigheder, internationale organisationer, NGO'er og menneskerettighedsadvokater.

Der var en meget tilspidset situation i Punjab-regionen i forbindelse med sikhers besættelse af og militærets storm på det gyldne tempel i Amritsar i juni 1984. Begivenhederne i forbindelse med mordet på Indira Gandhi i oktober 1984 og de efterfølgende årelange uroligheder i Punjab har sat dybe spor hos sikherne. Der var blandt samtalepartnere et stort behov for at fortælle om disse historiske begivenheder, som stadig er meget nærværende i folks bevidsthed. En stor del af sikh-befolkningen føler frustration over, at der ikke er sket en afklaring af de politiske spørgsmål, som førte til konflikten.

Urolighederne synes på visse områder at være fortsat helt frem til 1995, men de fleste kilder var dog af den opfattelse, at der i dag ikke er større sikkerhedsmæssige problemer i Punjab.

Flere samtalepartnere gjorde opmærksom på, at sikherne generelt er et meget foretagsomt folkefærd, og at der altid har været en tradition for, at et familiemedlem rejste enten til andre områder i Indien eller til udlandet.

Endvidere var der blandt delegationens mødepartnere meget stor opmærksomhed med hensyn til forekomsten af tortur og menneskerettighedssituationen i det hele taget i Indien. Flere kilder oplyste, at Indien generelt set er et voldeligt samfund, og at tortur og anden umenneskelig behandling finder sted over alt i landet.

I 1993 oprettede regeringen en national menneskerettighedskommission, hvis opgave det er at sætte fokus på spørgsmålet om menneskerettigheder og overholdelsen af disse. Der er tilsvarende oprettet kommissioner i en række delstater blandt andet i Punjab. Der var imidlertid delte meninger om kommissionernes effekt i forhold til menneskerettighedsovergreb.

Dagen før delegationens afrejse til Indien blev sikherne inddraget i den verserende konflikt i Kashmir, da der ved en massakre blev dræbt 35 sikher i en landsby i Kasmir. Delegationen kunne i

Fact-finding mission til Punjab, Indien

---

den indiske presse læse om denne episode, ligesom en lang række af mødepartnerne var optaget heraf. Det er dog meget vanskeligt at sige noget om denne episodes betydning for sikhernes fremtidige situation i Indien.

2. KOMMISSORIUM FOR FACT-FINDING MISSION TIL PUNJAB, INDIEN

Missionen skal indhente oplysninger og foretage undersøgelser i henhold til følgende kommissorium:

HISTORISK OG POLITISK BAGGRUND

DEMOGRAFI

POLITISKE, ØKONOMISKE OG SOCIALE FORHOLD

Den aktuelle politiske situation: sikh-organisationer og partier og deres integrering i det politiske system

Uddannelse og skolegang

Økonomi og arbejdsmarkedsforhold

SIKKERHEDSFORHOLD

Generelt om sikkerhedssituationen

Tilstedeværelsen af militante sikh-grupper og deres forhold til lokalbefolkningen

Myndighedernes evne og vilje til at beskytte civilbefolkningen mod overgreb

MENNESKERETTIGHEDSFORHOLD

DE POLITISKE RETTIGHEDER

- Forholdene for aktive menneskerettighedsforkæmpere
- Ytrings- og pressefrihed
- Møde- og forsamlingsfrihed/Organisationsfrihed

DE CIVILE OG BORGERLIGE RETTIGHEDER

Retssikkerhed og retshåndhævelse

- retssystemet generelt
- adgang til klagesystemet
- retsforfølgelse af myndighedspersoner som begår overgreb

Detentions- og fængselsforhold

- betingelser for og kontrol med anholdelser
- forekomsten af fysiske overgreb/tortur: omfang/karakteren af overgreb/særlige grupper/omstændigheder
- officielle og uofficielle tilbageholdelsessteder
- forekomsten af forsvindinger

National Human Rights Commission og dets rolle i efterforskningen af sager, hvor der forekommer fysiske overgreb

Religionsfrihed

Bevægelsesfrihed

Pasudstedelse og ud-og indrejseforhold

3. Historisk og politisk baggrund

Delstaten Punjab er beliggende i det nordvestlige hjørne af det indiske subkontinent. Den grænser mod nord op til den indiske delstat Jammu-Kashmir, på den østlige side til Himachal Pradesh og på sydsiden til staterne Haryana og Rajasthan. På vestsiden grænser Punjab op til Pakistan (se kortet bilag 1).

Punjab¹ fik sin nuværende form i november 1966, da det meste af de overvejende hindi-talende områder blev udskilt for at danne den nye delstat Haryana. Punjab dækker et areal på 50.362 kvadratkilometer, d.v.s. lidt mere end Danmark. Byen Chandigarh er i dag den fælles hovedstad for Punjab og Haryana.

Sikherne udgør størstedelen af befolkningen i Punjab – omkring 2/3 af den samlede befolkning i delstaten. Ordet ”sikh” stammer fra pali *sikkha* eller sanskrit *shisya* og betyder ”discipel”.² Sikherne er disciple af deres ti guruer (religiøse ledere), som begynder med Guru Nanak (1469-1539) og slutter med Gobind Singh (1666-1708).³ Sikherne har ikke et præsteskab som f.eks. brahminerne i hinduismen. Bevægelsen er lægmandsorienteret, men en professionel *granthi* (som bogstaveligt betyder læser) kan udpeges til at foretage religiøse tjenester og ceremonier samt undervisning. Sikhernes steder for gudsdyrkelse eller sikhtemplerne kaldes også *gurdwara*. Et vigtigt begreb i sikhismen er *Khalsa* (= det rene) - et begreb for en udvalgt skare af hellige soldater, som er forpligtet til at afgive visse moralske løfter (så som at afstå fra at nyde tobak, alkohol, og narkotika) og være viet til et liv med bøn og en kamp for rettænkning.

Tallet fem har altid haft en mytisk betydning i Punjab – landet med de fem floder, og der er fem emblemer i Khalsaen (de fem bud), der på punjabi alle begynder med bogstavet ’k’. Det vigtigste af de fem k’er er *kesa* (uklipper hår og skæg). De andre fire k’er er *kangha* (en stålkam), *kaccha* (bukser, ofte i en kort udgave som undertøj), *kirpan* (et dobbeltægget sværd), og *kara* (en stålarmring, som bæres på højre håndled).⁴

---

¹ Ordet Punjab er en sammensætning af to persiske ord, ”panj” (fem) og ”ab” (vand), der betyder landet med de fem floder (Beas, Chenab, Jhelum, Ravi og Sutlej). Siden delingen af Indien i 1947, har kun to af disse floder - Sutlej og Beas - ligget inden for den indiske delstat Punjab.

² *Sikhism*, Encyclopaedia Britannica.

³ Det har været almindeligt for forfattere, inklusiv sikher, at beskrive religionen som en fusion eller syntese mellem hinduisme og islam. En sådan fortolkning negligerer det bidrag og den inspirationskilde, som Sikh-guruerne selv har leveret, og er af de fleste sikher blevet betragtet som en benægtelse af de elementer af åbenbaring og nåde, som er hjertet i Guru Nanak og hans efterfølgeres budskab. Det synspunkt, at sikhisme er en form for synkretisme, er næsten universelt afvist i dag, jf. *Contemporary Religions: A World Guide*. Longman Current Affairs, 1992.

⁴ *Sikhism*, Encyclopaedia Britannica.

Nye religiøse ideologier i begyndelsen af 1900-tallet skabte spændinger i sikh-religionen. Akali Dal ("Army of the Immortals"), en politisk-religiøs bevægelse, der blev dannet i 1920 som en bevægelse for en reformering af gurdwara'erne, var et halvmilitært korps af frivillige, der agiterede for en tilbagevenden til rødderne i sikh-religionen. Akali Dal blev det politiske parti, som fremførte sikh-kravene og førte selvstændighedsbevægelsen mod briterne. Efter at sikherne havde genvundet kontrollen over deres templer "gurdwaras" med *Sikh Gurdwaras Act* i 1925, fortsatte Akalierne med at repræsentere sikh-samfundet i Punjab og ledte bevægelsen for en punjabi talende, sikh-majoritets stat.

Med *Sikh Gurdwaras Act* fulgte også etableringen af Shiromani Gurdwara Prabandhak Committee (SGPC) til at kontrollere sikh-templerne. SGPC i Amritsar er det generelt styrende organ for sikhismen, og det er samtidigt en slags velfærdsorganisation for sikherne.

Perioden 1947-1984

Da Indien blev selvstændigt i 1947, blev den britiske provins Punjab delt mellem de to selvstændige stater Indien og Pakistan, og den mindste og østligste del, hvor sikherne var koncentreret, blev en del af Indien. Forud for denne deling var gået blodige og voldelige episoder mellem muslimer på den ene side og hinduer og sikher på den anden, som resulterede i tusindvis af døde på begge sider. Efter selvstændigheden ophævede den indiske regering de privilegier, som briterne tidligere havde uddelt til de religiøse mindretal, inklusiv sikherne. Som følge heraf faldt sikhernes andel af pladser i forsvaret og den civile administration. Delingen var også uheldig for sikh-landbrugerne, som måtte forlade rige landbrugsområder i Pakistan til fordel for mindre tidligere muslimske landbrugsejendomme i Østpunjab.

Faldet i sikhernes status gjorde, at de følte sig uretfærdigt behandlet, og det skabte grobund for en bevægelse for et krav om større autonomi i en punjabi-talende delstat. Et kompromis blev nået i november 1966, hvor Punjab blev delt på baggrund af sprog i delstaten Haryana (med de fleste hindi-talende områder) og en ny mindre delstat Punjab. Chandigarh blev sammen med de umiddelbart tilgrænsende områder et separat unionsterritorium. Selv om byen ikke tilhørte nogen af områderne, vedblev den at være det fælles administrative hovedkvarter, eller hovedstad, for Haryana og Punjab.

Aftalen løste dog ikke sikh-problemet. Efter delingen mellem Punjab og Haryana i 1966 var en stor del af vandressourcerne beliggende i Haryana. I kølvandet på den grønne revolution⁵ i slutningen af 1960'erne havde sikherne opnået en betydelig økonomisk fremgang, og den materielle fremgang blev efterfulgt af et krav om større indflydelse, herunder rettigheder til vand og Chandigarh som hovedstad for Punjab alene.

---

⁵ Ved den grønne revolution forstås anvendelse af nye hybride kornsorter, som under bestemte forudsætninger giver markant større udbytte pr. hektar end de traditionelle sorter. Til forudsætningerne hører vandtilførsel og gødskning. Indien introducerede den grønne revolutions strategi som en del af den officielle politik fra midten af 1960'erne.

I starten af 1980'erne krævede fraktioner af det ledende Akali Dal parti i Punjab - Shiromani Akali Dal - og All India Sikh Students' Federation etableringen af en autonom sikh stat - Khalistan (= "Det rene land"). Ekstremister som Jarnail Singh Bhindranwale (1947-84) – en karismatisk religiøs leder, der prædikede streng fundamentalisme og væbnet kamp for national befrielse - vandt støtte blandt mange yngre religiøse sikh-mænd omkring Amritsar og småbønder, som var utilfredse med deres økonomiske lod. Derudover er det en almindelig udbredt opfattelse, at Bhindranwales bevægelse blev støttet af Indira Gandhi's Congress parti i et forsøg på at svække den moderate fløj af Akali Dal, som var Congress-partiets lokale modstandere i Punjab.⁶ For at nå deres mål begyndte disse militante grupper at benytte sig af terrorist-virksomhed, herunder drab på punjabi hinduer og også på sikher, som modsatte sig dannelsen af Khalistan. I begyndelsen af 1984 besatte Bhindranwale og hans bevæbnede tilhængere sikhernes helligste sted, Det gyldne Tempel i Amritsar, og erklærede, at de ikke ville forlade templet, før Punjab havde opnået selvstændighed fra resten af Indien.

I juni 1984 lancerede Indira Gandhis generaler - i et forsøg på at fordrive de militante sikher - "Operation Blue Star", som var kodenavn for angrebet på Det gyldne Tempel den 5. og 6. juni 1984. Det gyldne tempel blev beskudt og belejret af hæren for at fordrive terroristerne. Kampene fortsatte i fem dage. Bhindranwale og hundredvis af hans tilhængere blev dræbt, og der var alvorlige ødelæggelser på de hellige bygninger.⁷

Interventionen havde katastrofale følger for sikh-samfundet og hele landet. Sikh-hindu forholdet blev forværret, sikh-ekstremismen forstærket og politiske mord voksede. Den 31. oktober 1984 blev Indira Gandhi dræbt i sit hjem i Delhi af to af sine sikh-livvagter. De følgende dage indledtes en massakre mod sikher i og omkring Delhi, som efterlod tusindvis af døde og endnu flere tusinde sårede og hjemløse i den værste religiøse strid siden delingen af Indien i 1947.

Perioden 1984 – 1992

En fredsaftale, som tilgodeså mange af sikh-samfundets krav, blev i juli 1985 indgået mellem den indiske regering og moderate Akali Dal sikhere ledet af Harchand Singh Longowal. Ekstremisterne betragtede imidlertid Longowal som en forræder over for sikh-sagen, og han blev dræbt i august 1985. De lovede reformer blev aldrig gennemført, og fredsaftalen efterlod mange emner uløst. Forhandlingerne i starten af 1986 førte til en stigende ekstremisme og en midlertidig generobring af Det gyldne Tempel for de sikh-militante bevægelser.

---

⁶ Jf. *The Far East and Australasia 2000*, Europa Publications, 2000.

⁷ Officielle tal satte tallene for de tilskadekomne til 493 dræbte "civile/terrorister" og 86 sårede samt 83 dræbte soldater og 249 sårede. Senere på året satte officielle kilder det totale antal dræbte til ca. 1000. Uofficielle kilder vurderede, at de civile tilskadekomne alene var meget højere. Der var tilsyneladende mere end 3000 folk i templet, da Operation Blue Star begyndte, blandt dem 950 pilgrimme, 380 præster og andre tempelansatte og deres familier, 1700 Akali Dal støtter, 500 tilhængere af Bhindranwale og 150 medlemmer af andre bevæbnede grupper, jf. *India: Country Assessment*, CIPU, UK, Sept. 1999.

I 1987 blev delstatsregeringen i Punjab afsat, og Punjab kom under direkte præsidentstyre. De militante sikh-bevægelser spredte terror over hele Punjab, og den indiske regering iværksatte en kampagne med det formål at genoprette situationen i Punjab til det "normale".

I maj 1988 blev "Operation Black Thunder" lanceret af Punjab's politi og de indiske paramilitære styrker mod de bevæbnede ekstremister. En alvorlig undertrykkelse fra politiets side af sikherne i perioden frem til starten af 1990'erne har siden ført til anklager fra forskellige menneskeretsorganisationer om politiets misbrug af magt, alvorlige overgreb på menneskerettighederne, anklager om vilkårlige henrettelser af mistænkte og unge sikh-mænds forsvinden.

Perioden efter 1992

Præsidentstyret blev tilendebragt ved delstatsvalgene i februar 1992, som blev vundet af Congress-partiet. Valgene blev imidlertid boycottet af de ledende fraktioner af Akali Dal, og der var en lav valgdeltagelse på kun 22%. Beant Singh fra Congress-partiet blev valgt til Chief minister.

I august 1995 var der en kort genoplussen af volden, idet Beant Singh blev dræbt af en bilbombe, som eksploderede tæt ved hans bil uden for Punjab's regeringsbygning i Chandigarh, hvor også 15 sikkerhedsfolk blev dræbt. Det synes dog at være en isoleret begivenhed. En af de militante sikh-bevægelser, Babbar Khalsa, påtog sig ansvaret herfor, og tre mistænkte blev senere arresteret.

Fra det nationale valg i 1996 var Akali Dal den dominerende politiske kraft i Punjab. Ved valget til delstatsforsamlingen i februar 1997 kom alliancen mellem Shiromani Akali Dal og Bharatiya Janata Party (BJP) til magten og pressede det regerende Congress-parti ud. Shiromani Akali Dal (ledet af Badal) opnåede 75 ud af 117 pladser i forsamlingen, BJP fik 18, mens Congress-partiet, der i den foregående delstatsforsamling i 1992 havde 87 medlemmer, blev reduceret til 14 medlemmer. Shiromani Akali Dal (Mann-fraktionen) fik én plads. Den 12. februar 1997 blev Prakash Singh Badal udnævnt til Chief Minister, og han har siden siddet ved magten i Punjab.

Ved det senest afholdte nationale parlamentsvalg i september/oktober 1999 vandt Congress-partiet i alliance med det kommunistiske parti (CPI) ni ud af 13 mandater, mens Mann-fraktionen fik to mandater i Parlamentet. Badal-fraktionen opnåede ikke repræsentation i Parlamentet.

4. Demografi

Sikherne udgør ifølge den seneste folketælling fra 1991 et religiøst og kulturelt samfund på knap 16 millioner mennesker, svarende til mindre end 2% af Indiens samlede befolkning på cirka 850 millioner mennesker⁸. Hinduerne udgør 82% af befolkningen i Indien og muslimerne 12%, mens kristne udgør godt 2% og forskellige andre religiøse grupper (buddhister, jains og andre) under 1% hver.

80% af sikherne er bosat i Punjab, hvor de udgør cirka 2/3 (63%) af Punjab's samlede befolkning på omkring 20 mill. mennesker. Hinduere udgør omkring 35% af befolkningen i Punjab, mens muslimer og kristne hver udgør godt 1%. Hinduerne er hovedsagelig koncentreret i byområderne, hvor de er beskæftiget inden for handel, mens sikherne er bosat i landområderne og beskæftiger sig især med landbrug. I Chandigarh udgør sikherne cirka 20% af befolkningen på omkring 500.000, mens hinduerne er i flertal med 76%.⁹

Som i den øvrige del af Indien er langt størstedelen af Punjab's befolkning bosiddende i landdistrikterne, cirka 70% (i Indien som helhed er det 74%), mens kun 30% bor i byområderne. De større byer i Punjab er Amritsar, Ludhiana, Jalandhar og Patiala.

Sikherne er grupperet i tre brede kategorier hovedsagelig baseret på etniske forskelle. Jats (landbrugsklanen/kasten), ikke-Jats (tidligere brahminere, ksatriyas og vaishyas – de tre højeste kaster i det traditionelle hindu-kastesystem) og mazahabis (de urørlige). Jat-sikherne er den dominerende gruppe på trods af, at de er lavere placeret i det oprindelige kastesystem. Mazabierne eller de såkaldte ”scheduled castes” (eller Dalits -tidligere kendt som ”untouchables”) af både hindu og sikh herkomst udgør omkring en fjerdedel af Punjab's befolkning. Mazabierne har en meget højere status hos sikherne end ”de urørlige” i hindu-samfundet.

I de øvrige indiske delstater findes også sikhsamfund, især i de nordlige områder. I nabostaten Haryana er der cirka 950.000 sikhere (svarende til 6% af delstatens samlede befolkning), og i hver af delstaterne Uttar Pradesh og Rajasthan cirka 650.000 (svarende til hhv. 0,5% og 1,5% af befolkningen), mens der i Delhi bor cirka en halv million sikhere (svarende til 5% af Delhis befolkning).

---

⁸ Indiens befolkning vurderes i slutningen af 1990'erne at have passeret 1 milliard, men der er ikke foretaget folketælling siden 1991.

⁹ Muslimerne udgør en gruppe på knap 3% af Chandigarh's befolkning, mens den resterende del består af forskellige andre religiøse grupper (kristne, buddhister, jains).

5. Politiske, økonomiske og sociale forhold

Det politiske system

Indien har 25 delstater med en konstitutionel regeringsmagt. Hver delstat har en guvernør udpeget af præsidenten for fem år, en lovgivende forsamling valgt for fem år, og et ministerråd ledet af Chief Minister. Hver delstat har egne lovgivende, udøvende og dømmende organer, svarende til den indiske unions. I de tilfælde hvor den konstitutionelle regering i en delstat ikke fungerer, kan unionen indføre direkte præsidentstyre ("President's Rule").

5.1 Den aktuelle politiske situation

Akali Dal (Shiromani Akali Dal), som blev grundlagt i 1920, er det politiske parti, der først og fremmest repræsenterer sikh-samfundet i Punjab i dag. Partiet deltager i de nationale valg til Parlamentet (Lok Sabha), men koncentrerer sig hovedsageligt om sikhernes status i Punjab. Partiets historie er kendetegnet af skiftende forening og splittelse mellem de forskellige fraktioner. Mens Shiromani Akali Dal - Badal og Tohra - har samarbejdet fra 1995 og frem til maj 1999, hvor Tohra-fraktionen forlod samarbejdet, har Amritsar/S.S. Mann-fraktionen i en stor del af perioden stået som en selvstændig fraktion med mere kritiske og radikale synspunkter. Partiet er således i dag splittet i tre hovedfraktioner: Shiromani Akali Dal (Badal); Akali Dal (Tohra) og Shiromani Akali Dal (Mann). Derudover spiller Congress-partiet, som har tilslutning blandt både hindu og sikhvælgere, en væsentlig rolle i Punjab og har i skiftende perioder haft magten i delstatsregeringen.

Chief Minister Prakash Singh Badal, leder af Shiromani Akali Dal (Badal-fraktionen), understregede, at der i dag ikke er nogen sikkerhedsmæssige problemer i Punjab. Det største problem er arbejdsløsheden i landdistrikterne og mangel på en fødevareforarbejdende industri. Badal så ikke andre væsentlige problemer i Punjab i dag. Han understregede endvidere, at der er et godt samarbejde mellem delstatsregeringen og centralregeringen.

Captain Amrinder Singh, leder af Congress-partiet i Punjab, (State Congress Party President) pegede på tre væsentlige politiske problemstillinger i Punjab i dag:

1) Vandrettigheder til flodvandet

Punjab, som bidrager med over halvdelen af Indiens fødevareproduktion af ris og hvede, har ifølge Amrinder Singh et underskud af vand til kunstvanding. Den aftale, der blev lavet af centralregeringen i 1951, betød at det meste af vandet fra floderne Ravi, Beas og Sutlej går til delstaterne Haryana og Rajasthan, mens Punjab får under en trediedel af det samlede vandareal. Alle politiske partier i Punjab har afvist de aftaler, der indtil videre er indgået af centralregeringen om fordelingen af flodvandet, men der har ifølge A. Singh ikke været nogen politiske initiativer i den siddende delstatsregering til at løse problemet.

2) Stigning i befolkningstilvæksten og manglende beskæftigelse

Den stærke stigning i befolkningstilvæksten betyder, at der årligt er behov for 240.000 nye arbejdspladser i Punjab. Ifølge Amrinder Singh er der i dag i alt 40.000 jobs i industrien i Punjab, og landbruget er ikke længere lukrativt. Amrinder Singh påpegede, at der er behov for en ændring af afgrødemønstret i Punjab hen mod mere grøntsagsproduktion. Samtidig er der behov for industriudvikling inden for fødevarerforarbejdning. Derudover er der behov for at tiltrække flere industrivirksomheder, men der er i dag ikke tillid til den siddende regering.

Resultatet af den manglende udvikling i landbruget og mangel på arbejdspladser i industrien er ifølge Singh, at mange i dag forlader Punjab for at tage til udlandet. De små landbrug i Punjab har tidligere typisk suppleret indtægterne ved at sende en søn i hæren og en søn til udlandet eller til andre områder i Indien, mens en tredje søn blev i landbruget.

3) Rationalisering af statslige virksomheder og en effektivisering af afgifter

Ifølge Amrinder Singh er Punjab i dag økonomisk fallit, hvilket skyldes, at der er korrupsion i staten og underskudsforretninger inden for statslige virksomheder. Op mod 2/3 af delstatens udgifter går i dag til lønninger og pension til regeringsansatte, og der er ikke overskud på statsbudgettet til udviklingsaktiviteter, herunder forbedring af elektricitetsforsyningen. A. Singh henviste til, at der i dag er 20 statslige virksomheder i Punjab, som kører med underskud. Congress-partiets løsning vil være en lukning og privatisering af disse virksomheder. Endelig påpegede han, at der er behov for en rationalisering af elektricitetsafgifter.

A. Singh oplyste, at Congress-partiet vil tage affære inden for de første seks måneder, hvis det får flertal i den næste delstatsregering. A. Singh henviste til, at det seneste parlamentsvalg i september/oktober 1999 var en negativ reaktion mod den siddende BJP-regering. Derudover kunne Congress-partiet samles som et parti, mens Akali Dal er splittet i tre forskellige fraktioner, hovedsagelig p.g.a. Tohra, som har dannet en ny fraktion. Ifølge A. Singh vil valgresultatet ikke føre til krav fra Congress-partiets side om en tilbagetrækning af den siddende delstatsregering. Han vurderede, at den siddende Badal-regering har "made such a mess in Punjab", at den kun vil tabe flere stemmer ved næste valg ved at blive på posten.

S.S. Mann, Shiromani Akali Dal (Mann), der både er medlem af delstatsregeringen i Punjab og det nationale parlament, oplyste, at staten i dag undertrykker sikherne, og at frygten for staten - set i lyset af de tidligere begivenheder i Punjab - i dag er så stor, at sikherne er blevet truet til at opgive deres krav. Mann's parti ønsker større frihed i Punjab, herunder frihed til at udtrykke sig og tale åbent om politik. Mann henviste til, at han selv har siddet fængslet i syv til otte år p.g.a. sine politiske synspunkter. Mann's parti kan ikke længere åbent gå ind for en uafhængig stat til sikherne, men det ændrer ifølge Mann selv ikke på, at det fortsat er en del af partiets program, hvilket han også har fremført i det nationale parlament. Sikherne ønsker en uafhængig "buffer-stat" mellem Pakistan og Indien. Han henviste til, at hvis sikherne havde haft deres egen stat, ville de have reageret voldsomt på massakren mod sikherne i Kashmir i marts i år.

Hvad angår sikhernes politiske krav i Punjab i dag anførte Mann, at Badal-regeringen er så skræmt, at den ikke tør fremføre sikhernes politiske krav. Badal-regeringen har ifølge Mann indgået en alliance med BJP alene for at få mere magt, og partiet har ifølge Mann i dag ikke noget

principprogram. Mann-partiets krav er mere radikale, og der er derfor intet samarbejde mellem Mann's fraktion af Akali Dal og det øvrige Akali Dal – Badal og Tohra.

Et af de væsentligste politiske krav for sikherne er ifølge Mann at få rettigheder til flodvandet i Punjab. Mann henviste til, at flodvandet fra Punjab's floder hovedsagelig tilfalder Haryana og Rajasthan, og at der ikke er givet kompensation til Punjab.

Et andet væsentligt politisk problem er ifølge Mann, at Punjab i dag har 1.6 millioner ubeskæftigede unge, og at der ikke er gjort noget for at skaffe arbejdspladser. Mann henviste til, at der er behov for investeringer i industriudvikling i Punjab, men at Punjab ikke har nydt godt af Indiens åbning over for udlandet i forhold til investeringer. Disse er alene tilfaldet hindu-stater.

Som et tredje punkt fremhævede Mann, at Punjab har en landbrugsøkonomi og er den største producent af ris og hvede i Indien. Centralregeringen fortsætter med at øge priserne på gødning og landbrugsmaskiner, mens priserne på landbrugsprodukter er faldende, hvilket gør, at landbruget ikke er rentabelt.

Endelig påpegede Mann, at der i dag på nationalt niveau er et højrefløjs hindu-parti ved magten, som ønsker at eliminere minoriteterne i Indien. Han henviste til, at den nylige massakre på sikhere i Kashmir, ifølge lokale vidner, er udført af personer i indiske uniformer. Muslimerne ønsker ifølge Mann ikke, at sikherne skal forlade Kashmir, men fra statens side er der tale om en etnisk udrensning. Han henviste endvidere til, at det religiøse mindretals fundamentale rettigheder er nedfældet i den indiske forfatning, men at regeringen for nylig har nedsat en kommission, der skal evaluere forfatningen. Mann frygter, at det kan resultere i et indgreb over for de religiøse minoriteters rettigheder.

Delegationen forsøgte at få et møde i stand med *All India Sikh Student Federation (AISSF)*. Det var imidlertid ikke muligt at spore en repræsentant for denne bevægelse, og delegationen fik fra andre kilder oplyst, at bevægelsen i dag er splittet i mange forskellige grupperinger, der enten tilhører hver sin fløj af Akali Dal (Badal/Mann/Tohra) eller ikke har nogen videre aktiviteter.

5.2 Uddannelse og skolegang

Efter den indiske forfatning er uddannelse primært den enkelte delstats ansvar,¹⁰ og de fleste skoler drives af delstaten. Uddannelse er obligatorisk og gratis for elever i aldersgruppen seks til elleve år. Skoleuddannelse fra 7.- 10. klasse er også gratis i de offentlige skoler.

Ifølge den seneste folketælling fra 1991 kunne 58,5% af Punjab's befolkning læse og skrive. Til sammenligning var der blandt Indiens befolkning som helhed en læsefærdighed på 52%. Andelen af personer med læsefærdighed er størst i byområderne i Punjab med 72% mod 53% i land-

---

¹⁰ Centralregeringen har dog adskillige direkte ansvarsområder, hvoraf nogle er specificeret i forfatningen som for eksempel ansvar for de centrale universiteter og alle højere læreranstalter, fremme af hindi som sprog, koordinering og vedligeholdelse af standarder for uddannelse samt videnskabelig forskning.

distrikterne. Der er ligeledes forskelle i andelen af mænd og kvinders læsefærdighed, idet kun cirka 50% af kvinderne kan læse og skrive mod 65% af mændene.¹¹

Flere kilder oplyste, at der i dag undervises i tre sprog i skolerne allerede fra første klasse: punjabi, hindi og engelsk.

T.S. Cheema, Punjab Human Rights Commission, påpegede, at uddannelse er en fundamental menneskerettighed, og oplyste, at der i dag er en mulighed for, at de fattigste befolkningsgrupper kan opnå stipendier til at sende deres børn i skole. Selv om regeringens skoler er gratis, er der stadig forældre, der tøver med at sende deres børn i skole, fordi børnene bruges som arbejdskraft i hjemmet. Både *T.S. Cheema* og *Amrinder Singh fra Congress-partiet* påpegede, at de grupper, der er i stand til at betale for private skoler, foretrækker at sende deres børn i disse, fordi de har en væsentlig højere standard. Ifølge *Amrinder Singh* er der i dag et forhold på 1-500 mellem lærer og elever i regeringens skoler, mens der i private skoler i Punjab er et forhold på 1-17/18. Der er ifølge *Amrinder Singh* behov for væsentlige forbedringer på skoleområdet i Punjab. *Cheema* oplyste endvidere, at der ikke findes deciderede sikh-skoler op til det 10. skoleår, men at der findes flere sikh-gymnasier (Sikh Khalsa colleges), som ledes af *Shiromani Gurdwara Parhandhak Committee (SGPC)*. Disse gymnasier følger samme curriculum som andre gymnasier, og har ikke noget specielt religiøst indhold. Der findes ikke sikh-universiteter.

Tidligere kammeradvokat G.S. Grewal påpegede, at den reducerede adgang til beskæftigelse i hæren (jf. afsnittet om Økonomi og arbejdsmarkedsforhold herefter) generelt har medført, at flere sikher i dag uddanner sig i andre erhverv, og at der på denne måde er sket en højnelse af uddannelsesniveaet i Punjab i forhold til tidligere. Der findes i dag fem universiteter i Punjab: Det tekniske universitet i Jalandhar, Punjabi Universitetet i Patiala, Guru Nanak Universitetet i Amritsar, Punjab Universitet i Chandigarh og Landbrugsuniversitet i Ludhiana.

En vestlig ambassade oplyste, at Punjab har et godt uddannelsessystem, og at befolkningen i Punjab generelt er højere uddannet end i resten af Indien.

5.3 Økonomi og arbejdsmarkedsforhold

Samtlige af de adspurgte kilder påpegede, at Punjab i dag er i en vanskelig økonomisk situation med en høj arbejdsløshed blandt unge i landdistrikterne og manglende beskæftigelsesmuligheder i industrien. I landbruget er mange af brugene blevet for små til at kunne understøtte en familie p.g.a. opsplitning i forbindelse med arv. Flere kilder (*Amrinder Singh Punjab Congress Party, Movement Against State Repression, Coordination Committee for Disappearances in Punjab*) henviste endvidere til, at der i dag er en høj selvmordsprocent blandt bønder i Punjab p.g.a. deres vanskelige økonomiske situation.

Coordination Committee for Disappearances in Punjab (CCDP) oplyste, at den økonomiske situation i Punjab tidligere har været gunstig, men at den i dag er præget af økonomisk kaos. Punjab er baseret på en landbrugsøkonomi, og denne situation er ifølge *CCDP* blevet udnyttet – først af

---

¹¹ Jf. *Census India 1991*, tabel 14

briterne og siden af resten af Indien, idet Punjab i dag leverer 70% af hvede- og risproduktionen til hele landet på et område, der svarer til 2% af Indiens størrelse. CCDP var af den opfattelse, at Punjab's økonomi i dag styres "bag gardinet" af nogle få magtfulde pengeudlånere og forretnings- og industrifolk, som tilhører de højere sociale lag blandt hinduerne.

Ravi Nair, South Asia Human Rights Documentation Centre, oplyste, at den sociale mobilitet i Punjab er større end i andre områder i Indien, idet sikher generelt er entreprenører og historisk har søgt udenlands for at skabe sig et bedre eksistensgrundlag. Nair påpegede, at migration af sikher til USA og Canada fandt sted allerede fra begyndelsen af 1900-tallet, især i 1920'erne og 1930'erne, og i 1950'erne startede migrationen til Europa. Som følge af landbrugets mekanisering og mangel på arbejdspladser i industrien, er der i dag en meget høj arbejdsløshed blandt unge i landdistrikterne i Punjab – ifølge Nair omkring 40% - som bidrager til en "push"-effekt fra Punjab. Ifølge Ravi Nair udnyttes denne situation i dag af rejseagenter, der har gjort det til et erhverv at skaffe unge adgang til Europa og USA/Canada.

Herkawaljit Singh, nyhedsbureauchef for Daily Ajit, var ligeledes af den opfattelse at situationen med manglende beskæftigelse i dag udnyttes af rejseagenter, som giver unge mænd et falsk håb om et bedre liv i Europa. Han påpegede, at de unge punjabiske mænd, som stammer fra små jordejende familier, ikke er parate til at tage et hvilket som helst job i Punjab. De foretrækker et "white colour job" og ønsker f.eks. ikke at tage arbejde som daglejere i landbruget, men søger i stedet alternative jobmuligheder i udlandet.

Herkawaljit Singh og flere andre kilder (Movement Against State Repression, dommer T.S. Cheema, advokat S.S. Grewal) henviste endvidere til, at beskæftigelse i hæren, som tidligere har været en væsentlig indtægt for sikherne i Punjab, er væsentlig reduceret, idet hæren i dag er baseret på befolknings sammensætningen. I dag er således kun 2% af pladserne reserveret til sikherne, mens de under briterne udgjorde op mod 30-50% af den indiske hær og indtil for 20 år siden cirka 15%. Dommer T.S. Cheema, State Human Rights Commission, henviste til, at der i 1960'erne og 1970'erne var mindst én højtstående militær person i enhver landsby i Punjab.

Advokat S. S. Grewal påpegede, at en del sikher også finder beskæftigelse andre steder i Indien, især inden for transportsektoren, som lastbilchauffører, taxichauffører og ejere af transportfirmaer. Dommer T.S. Cheema tilføjede, at næsten alle familier i Punjab har medlemmer, der enten har beskæftigelse i andre delstater i Indien eller i udlandet.

Dommer Jaspal Singh, People's Commission for Human Rights, var af den opfattelse, at der i Indien uden for Punjab stadig er en tendens til, at arbejdsgivere føler sig utrygge ved at beskæftige en sikh p.g.a. opstanden mod sikherne i Delhi og andre større byer efter mordet på Indira Gandhi i 1984. Jaspal Singh nævnte i denne forbindelse, at der tidligere havde været fem sikh-dommere ved High Court i Delhi, men at der, efter han selv gik på pension i juli 1998, kun er en enkelt tilbage, og at der ingen sikh-dommere er ved Højesteret (Supreme Court).

En vestlig ambassade påpegede, at sikher besidder et stort antal højere stillinger i det indiske samfund og i statsadministrationen set i forhold til deres andel af den samlede indiske befolkning.

Der har ifølge kilden aldrig været en decideret fattig gruppe af sikhere, hvilket bl.a. skyldes, at sikh-samfundet er godt organiseret og har etableret "selv-hjælps grupper".

UNHCR påpegede ligeledes, at sikh-samfundet er et meget organiseret samfund, hvor sikh-templerne (Gurdwaras) spiller en central rolle for social service. Sikhsamfundet sørger således for deres egne svage grupper, f.eks. handicappede, som kan tage ophold i templerne. De mange sikher, som tog til udlandet i 1980'erne, medvirker til at styrke sikh-samfundet i Punjab i dag ved at bidrage finansielt.

Vineeta Gupta, People's Union for Civil Liberty, oplyste, at den manglende beskæftigelse og høje korrupsion har skabt en vanskelig økonomisk situation i Punjab, men at de økonomiske forhold i Punjab set i forhold til andre indiske delstater, hvor hendes organisation også arbejder, er bedre, bl.a. fordi Gurdwaras (sikhtemplerne) tager sig af de svage grupper.

6. Sikkerhedsforhold

6.1 Generelt om sikkerhedssituationen

Ifølge *UNHCR* i Delhi er situationen i Punjab i dag under kontrol. *UNHCR* ville dog ikke afvise, at den nylige begivenhed i Kashmir, hvor 35 sikhere var udsat for en massakre, kan få en vis indflydelse på den generelle sikkerhedssituation i Punjab. Da *UNHCR* ikke er til stede i Punjab, kunne de ikke udtale sig detaljeret om situationen.

Tre udenlandske repræsentationer oplyste samstemmende, at situationen i Punjab i dag er væsentligt forbedret, og at konflikten mellem de forskellige grupper i Punjab er faldet til ro. Voldelige aktioner i Punjab bliver stadig færre og er i dag på et lavt niveau. To af repræsentationerne nævnte, at der også i dag af og til forekommer "incidenter" i Punjab såsom bombesprængninger på busser og i tog. Sådanne "incidenter" forekommer imidlertid også i resten af Indien, og der rapporteres generelt om mere vold andre steder i Indien end i Punjab. Ingen grupper tager ansvaret for disse bomber, men officielt vil Indien ofte beskyldte det pakistanske efterretningsvæsen, *ISI*, for at stå bag.

Rajesh Chhabra, Department of Home Affairs and Justice, Punjab oplyste, at konflikten i Punjab ophørte i 1991, og at der ikke har været sikkerhedsmæssige problemer siden. Det sker dog, at personer i Punjab pågribes med eksplosiver, som smugles ind fra Pakistan og bliver videresendt til Kashmir. Der har over de sidste to til tre år fundet tre bombesprængninger sted i Punjab, men det har drejet sig om bomber anbragt på busser, der startede fra Jammu-Kashmir. Der har ikke været tilfælde af bombesprængninger i landsbyer i Punjab inden for de seneste to til tre år, og der har ikke været militante aktiviteter i Punjab siden 1991 med undtagelse af drabet på Chief Minister Beant Singh i 1995.

Endvidere oplyste *Chhabra*, at politistyrken i Punjab i dag består af 70.000 mand mod 30.000 før 1981. Ifølge *Chhabra* er der imidlertid ikke behov for så omfattende sikkerhedsstyrker i dag, men det ekstra mandskab, der blev ansat i 1980'erne, kan ikke uden videre afskediges i dag. Derfor planlægger myndighederne at anvende dele af politistyrkerne til sikkerhed ved banker, forsikringsselskaber og regeringens fødevarerlagre.

En højtstående embedsmand fra myndighederne i Punjab, som ønskede at være anonym, oplyste, at Punjab de sidste fire til fem år har været fredelig, og at der ikke er noget lov og orden problem i dag. Der dukker af og til historier op i pressen om, at politiet har fundet eksplosiver på personer i Punjab, hvilket ifølge denne embedsmand kan tilskrives politiets ønske om skabe en usikker stemning for at få tildelt flere ressourcer.

Amrinder Singh, Congresspartiet, var af den opfattelse, at der i dag ikke er sikkerhedsmæssige problemer i Punjab. Der forekommer lokale "incidenter", hvor personer, bliver pågrebet med eksplosive stoffer og arresteret. Ifølge *Amrinder Singh* har Pakistan "5. kolonne aktiviteter" i Punjab p.g.a. deres interesse i at forhindre den indiske hær i at bringe forsyninger til Kashmir gennem Punjab.

S.S. Mann så massakren på 35 sikhere i en landsby i Kashmir den 20. marts 2000 som et udtryk for den generelle undertrykkelse af sikher i landet og som et brud på 10 års fred. Mann oplyste, at lokale beboere havde udtalt, at de personer, der skød sikherne i Kashmir, bar uniformer som indiske sikkerhedsstyrker. Ifølge Mann ville hensigten med massakren i så fald være at rense området for andre befolkningsgrupper end muslimer, som derved tydeligt vil fremstå som fjenden i Kashmir.

Amrik Singh Muktsar og Harinder Singh, CCDP, mente, at Punjab i dag er fredelig. Der er ingen problemer med de militante grupper og heller ingen politiske problemer. Statsterror eksisterer imidlertid stadig i folks hjerter. Politiet forsøger at skabe en stemning af frygt i samfundet, og folk bliver stadig udsat for overgreb, hvis de har været aktive tidligere.

Herkawaljit Singh, chef for nyhedsbureauet Daily Ajit, oplyste, at der de sidste to til tre år ikke har været sikkerhedsmæssige problemer i Punjab. Politiaktioner forekommer sjældent og sikkerhedsstyrkerne er til stede i begrænset omfang, som de er i enhver anden grænsestat i Indien.

6.2 Tilstedeværelsen af militante sikh-grupper og deres forhold til lokalbefolkningen

Der var blandt samtalepartnerne divergerende opfattelser af, hvorvidt der stadig eksisterer militante grupper og hvilke grupper, det i givet fald drejer sig om. Det var dog en udbredt opfattelse, at i det omfang grupperne eksisterer, er deres aktiviteter i Punjab i dag meget begrænsede - nærmest usynlige. Der var delte meninger om, hvorvidt grupperne eksisterer under overfladen og eventuelt kunne reorganiseres i fremtiden.

En udenlandsk repræsentation oplyste, at der i dag stadig findes terroristgrupper i Punjab, som er reminiscenser fra tidligere militante grupper, men de er i dag ikke relateret til Khalistan-bevægelsen. Grupperne indfører våben fra udlandet – antagelig Pakistan – og bliver formentlig finansieret af sikher i Storbritannien, USA og Canada. Der finder interne slagsmål sted blandt disse grupper, men der er ikke tale om en egentlig bevægelse. På den anden side er der ifølge kilden flere tidligere militante, som har afsonet domme for terroristvirksomhed, der i dag lever et normalt liv i Punjab. Kilden nævnte som eksempel, at en politiker, der var anklaget for at være medvirkende til mordet på Indira Gandhi i 1984, i dag er medlem af Parlamentet.

En anden udenlandsk repræsentation oplyste, at de fleste radikale grupper har forladt Indien og formentlig opholder sig i Pakistan, USA, Canada og Europa. Repræsentationen oplyste, at der ikke er nylige informationer om militante gruppers aktivitet i Punjab.

Politiet (R.P. Singh) oplyste, at der stadig er 300 militante, som er på politiets liste over eftersøgte personer. Disse personer opholder sig i udlandet – ifølge politiets oplysninger mest i Belgien og Tyskland, nogle i Storbritannien, Frankrig, USA, Canada og Pakistan, og der findes eventuelt også personer, der stadig skjuler sig andre steder i Indien.

En anden kilde, der ønskede at være anonym, anførte, at politiet er i besiddelse af en liste over 3.000 eftersøgte personer. Kilden vurderer, at mere end 2.000 allerede er ude af Indien.

Rajesh Chhabra, Department of Home Affairs & Justice, var af den opfattelse, at der stadig findes udbryder-grupper fra Babbar Khalsa, som politiet vurderer kunne starte aktiviteter igen. Det er ifølge Chhabra ikke nogen stærk gruppe – maksimalt 2-300 aktive medlemmer, som bliver trænet i Pakistan. Chhabra ville ikke afvise, at gruppen har aktiviteter i Punjab i dag, men i så fald har den ikke synlige aktiviteter.

Amrinder Singh, Congress-partiet, oplyste, at der stadig findes nogle militante sikh organisationer i Pakistan, der bl.a. tilhører Khalistan Commando Force (Zaffarwal-gruppen) og henviste til en artikel i dagens avis, hvoraf det fremgik, at der i dag sidder nogle unge sikh-mænd i Pakistan, som ønsker at returnere til Punjab. Der er i dag ingen støtte til de militante bevægelser, og der finder ingen rekruttering sted i Punjab.

S.S. Mann oplyste, at der de seneste tre til fire år ikke har været en militant bevægelse i Punjab. Der er i dag ikke nogen åben støtte til den militante bevægelse i Punjab, fordi folk ikke tør tale åbent om politik, og bevægelsen er blevet smadret af de indiske myndigheder. Oplysninger om fund af eksplosiver i Punjab er ifølge Mann ”cooked up stories” for at straffe sikherne. Han forventer ikke militante aktiviteter i Punjab nu, men der er bevægelser som f.eks. AISSF, der under overfladen er stærke.

De fleste af de adspurgte kilder blandt NGO’er og uafhængige advokater¹² var af den opfattelse, at der i dag ikke er nogen militant bevægelse i Punjab. Ifølge disse kilder er de tidligere aktive medlemmer i dag enten inaktive eller opholder sig i udlandet.

Coordination Committee for Disappearances in Punjab (CCDP) oplyste, at Punjab i dag er fredelig. De regerende politiske partier forsøger imidlertid at opretholde en frygt for en genoplivning af den militante bevægelse for at aflede befolkningens opmærksomhed fra manglende politiske ændringer og menneskerettighedsovergreb. Ifølge komiteen bliver menneskeretsaktivister i dag stemplet som militante af myndighederne. *Movement Against State Repression* oplyste ligeledes, at Punjab i dag er fredelig, men at politiet har en interesse i at opretholde en frygt for de militante grupper og derfor benytter sig af påskud om formodede bomber og attentater mod Chief Minister for at anholde tilfældige unge sikh-mænd.

Menneskerettighedsaktivist Jaspal Singh Dhillon oplyste, at mange tidligere medlemmer har brudt deres forbindelse til de militante, efter at de har afsonet straf for terroristvirksomhed. Han henviste i denne forbindelse til Kanwar Pal Singh Bittu, som efter afsoning af en dom har brudt forbindelsen til den militante bevægelse og er gået ind i politik i partiet Dal Khalsa.

AISSF består i dag ifølge Dhillon af omkring 10 forskellige fraktioner, som ikke er militante. SSF (Sikh Student Federation) under ledelse af Daljit Singh Bittu har nogle få aktive medlemmer og tages stadig alvorlig, mens Bittu selv er i fængsel. Derudover nævnte Dhillon AKJ (Arkand Kirtan Jatha) som værende en organisation, der overvåges af myndighederne. Ifølge Dhillon var denne

---

¹² (*Jaspal Singh Dhillon, Human Rights & Democracy Forum, Movement Against State Repression, Coordination Committee for Disappearances in Punjab (CCDP), Vineeta Gupta People’s Union for Civil Liberty, tidligere dommer Jaspal Singh, advokat Navkiran Singh, advokat G.S. Grewal*)

organisation tidligere rekrutteringsbase for Babbar Khalsa, men er det ikke længere. Organisationen er i dag opdelt i to grupper: en religiøs gruppe, som opererer frit, og en politisk/social gruppe, som overvåges. Damdami Taksal har ifølge Dhillon mistet sin base og har ingen politisk betydning. Der forekommer stadig vold mellem sikh og hindugrupper i Punjab, som i offentligheden stemples som anti-nationale aktiviteter forårsaget af sikherne.

Ravi Nair, South Asia Human Rights Documentation Centre, og Herkawaljit Singh, chef for nyhedsbureauet Daily Ajit, var begge af den opfattelse, at sikh-militante grupper fortsat er til stede i Punjab i dag. Herkawaljit Singh pegede på tre militante grupper, som stadig er aktive: Babbar Khalsa, Khalistan Liberation Force og Khalistan Commando Force, mens Ravi Nair pegede på Babbar Khalsa og Khalistan Commando Force som værende de største og mest aktive grupper.

Ifølge Nair og H. Singh opererer grupperne i dag fra Pakistan og finansieres af sikher, som opholder sig i udlandet - USA og Canada samt Tyskland og Belgien. Grupperne har i dag ikke en politisk ideologi, idet de fleste medlemmer fra den hårde kerne af politiske ledere enten sidder fængslet, er blevet myrdet ved udenretlige henrettelser eller er flygtet. Efter Nairs opfattelse består grupperne i dag hovedsagelig af kriminelle elementer, og forholdet mellem Khalistan Commando Force og Babbar Khalsa betegnes af Nair som værende et forhold mellem "to mafia-bosser, som slås indbyrdes."

Det var Nairs opfattelse, at bevægelsernes medlemmer i dag rekrutteres blandt unge mennesker i landdistrikterne, hvor arbejdsløsheden er høj. Frustrationen over arbejdsløsheden og manglende resultater blandt de regerende politiske partier for gennemførelse af sikhernes krav har skabt grobund for en fortsat rekruttering til bevægelserne. Ifølge Nair foregår der dog ikke tvungen rekruttering til bevægelserne.

Ifølge Herkawaljit Singh rekrutteres mange af lederne fra Babbar Khalsa fra to legale religiøse grupper, der arbejder "over jorden". Den ene - "Arkand Kirtan Jatha" (AKJ) - er en religiøs gruppe, som bl.a. publicerer bøger om sikh-religion og også har støttet blandt regeringsansatte. Den anden - "Damdami Taksal" - er en religiøs gruppe, der uddanner sikh-præster. 75-80% af sikh-templerne har således præster, der er uddannet af denne organisation. Den militante sikh-leder Bhindranwale har blandt andet været leder af Damdami Taksal.

All India Sikh Student Federation (AISSF) er ifølge Herkawaljit Singh en organisation, "der er mest aktiv i aviserne". Der eksisterer i dag seks forskellige organisationer med det samme navn. To af disse grupper tilhører Badal-fraktionen af Akali Dal, en tredje gruppe er tilknyttet Tohra-fløjen og en fjerde S.S. Mann-fraktionen. Ifølge Herkawaljit Singh er ingen af gruppernes medlemmer i dag studenter, og grupperne har praktisk taget ingen aktiviteter.

Professor Dipankar Gupta, Nehru-Universitetet i Delhi, var derimod af den opfattelse, at der aldrig har eksisteret en organiseret politisk militant bevægelse i Punjab, men at det udelukkende har drejet sig om nogle få anti-sociale elementer, som p.g.a. gamle "fjendskaber" slogedes mod politiet. Politiet har altid vidst, hvem der var medlem af bevægelserne, og har kunnet pågribe de enkelte personer, hvis de ønskede det. Det politiske aspekt i bevægelsen er ifølge Gupta blevet skabt af

andre politiske partier, som ønskede at skabe en splittelse blandt sikherne og bryde sikhernes støtte til Akali Dal.

Bevægelsen i Punjab blev ifølge Gupta elimineret i 1992 i løbet af en seks måneders periode. Når bevægelsen kunne elimineres inden for en forholdsvis kort periode skyldes det ifølge Gupta, at den var skabt af Congress-partiet, som også eliminerede den.

Gupta var af den opfattelse, at den militante bevægelse ikke vil kunne genopstå inden for de næste 10-15 år. De krav, som sikherne har til større autonomi, er ifølge Gupta ikke forbundet med sikh-religionen. Gupta ville imidlertid ikke afvise, at der i dag eksisterer sikher uden for Punjab, som er mere militante og som muligvis finansielt støtter aktiviteter i Punjab.

Flere andre kilder (Advokat Navkiran Singh, dommer Jaspal Singh, Direktøren for South Asia Human Rights Documentation Centre, Ravi Nair og S.S. Mann, Shiromani Akali Dal) oplyste, at konflikten omkring sikhernes politiske og kulturelle krav ikke er blevet løst, og at der derfor er mange sikher, der føler sig frustrerede og diskriminerede.

Tidligere dommer Jaspal Singh ville ikke udelukke, at frustrerede sikhere igen kunne organisere sig. Han understregede endvidere, at der i dag ikke er et krav om et selvstændigt Khalistan, men at situationen i Kashmir kan have en indflydelse på en fremtidig udvikling i Punjab, hvis det skulle lykkes for kashmirerne at få større selvstændighed.

Efter Nairs opfattelse er bevægelserne ikke elimineret, og det ville ikke være overraskende, hvis de fik en fornyet styrke, idet der ville være folk, som kunne reorganisere dem. Dette problem synes ifølge Ravi Nair at være overset af såvel centralregeringen som delstatsregeringen i Punjab.

6.3 Myndighedernes evne og vilje til at beskytte civilbefolkningen mod overgreb

Som det fremgår af afsnittet om den generelle sikkerhedssituation er situationen i Punjab i dag væsentligt forbedret, og konflikten mellem de forskellige grupper i Punjab er faldet til ro. Det var derfor ikke relevant at spørge de forskellige samtalepartnere om myndighedernes evne og vilje til at beskytte civilbefolkningen mod overgreb fra militante eller andre.

7. MENNESKERETTIGHEDSFORHOLD

7.1 De politiske rettigheder

7.1.1 Forholdene for aktive menneskerettighedsforkæmpere

Den indiske forfatning og mange af landets forordninger indeholder bestemmelser, som vedrører respekten for menneskerettigheder. Som eksempler på forfatningsbestemmelser kan nævnes ytringsfrihed, lighedsrettigheder, forsamlingsfrihed og forbud mod diskrimination på grund religion, race, kaste, køn eller fødested. Indien har tillige tiltrådt en række internationale aftaler til beskyttelse af menneskerettighederne.

Over det meste af landet findes der menneskerettighedsorganisationer og aktive enkeltpersoner, som beskæftiger sig med menneskerettigheder, og som forsøger at overvåge brud på disse rettigheder. Blandt andet har en række advokater påtaget sig at føre sager for de personer, som led overlast under den langvarige konflikt i Punjab, eller hvis efterladte ønsker oprejsning for de tab, de har lidt.

Delegationen havde lejlighed til at tale med flere af de mest markante menneskerettighedsforkæmpere om forholdene for de aktive organisationer og enkeltpersoner.

Ravi Nair, Direktør for the South Asia Human Rights Documentation Centre, oplyste, at antallet af professionelle og reelle menneskerettighedsadvokater, som beskæftiger sig med situationen i Punjab, begrænser sig til en håndfuld. Ravi Nair opfatter menneskerettighedsforkæmperne som et meget modigt folkefærd, som ofte selv bliver udsat for pres fra myndighedernes side. Advokaterne arbejder næsten gratis.

Ranjan Lakhanpal, menneskerettighedsadvokat, fortalte, at menneskerettighedsadvokater bliver betragtet som fjender af staten. De modtager ofte trusler. Der kan eksempelvis være tale om telefontrusler, men der er også eksempler på, at advokater er blevet truet med, at domstolene vil standse advokatens øvrige sager, hvis ikke den pågældende advokat trækker en bestemt sag om menneskerettighedsovergreb tilbage. Også advokaternes familiemedlemmer bliver udsat for trusler.

Ranjan Lakhanpal var enig med Ravi Nair i, at der alene findes et meget begrænset antal reelle menneskerettighedsadvokater. En række andre advokater kalder sig menneskerettighedsadvokater uden egentlig at være det. De forsøger alene at udnytte klienterne. Ranjan Lakhanpal har rejst cirka 2000 sager i løbet af de seneste 15 år. I dag modtager han cirka en ny sag om dagen. I perioden 1993-1995 havde han cirka to til tre henvendelser om dagen. Ranjan Lakhanpal fortalte, at han selv mistede en søn ved et fingeret trafikuheld i 1995. Trafikuheldet blev ifølge Lakhanpal iværksat på grund af hans aktiviteter som menneskerettighedsadvokat. Hans 10-årige søn blev ramt af en bil, som angiveligt tilhørte en politimand, som i dagene op til uheldet havde truet Lakhanpal med voldsomme repressalier, hvis han ikke stoppede sit forsvar af ofre for politivold.

Pensioneret dommer fra High Court Delhi, Ajit Singh Bains, er grundlægger af "Punjab Human Rights and Democracy Forum, Punjab" (PHRO). Organisationen består af cirka 20 frivillige

advokater og menneskerettighedsaktivister fra Amritsar, Jalandhar og Chandigarh. Ajit Singh Bains oplyste, at der i 1995 var mange forsvindinger blandt menneskerettighedsaktivister. I dag føler medlemmerne af PHRO sig ikke forfulgt, men stadig i risiko. De oplever en konstant trussel rettet mod dem og frygter at komme ud for "uheld" for eksempel at blive udsat for fingerede biluheld. Da organisationen blev oprettet indførtes en regel om, at ingen medlemmer måtte være under 50 år, netop på grund af den risiko de lever under. De fleste af organisationens medlemmer er læger, jurister, m.v., som myndighederne ikke kan sætte en finger på.

En anden pensioneret dommer ved High Court Delhi, Jaspal Singh, udtalte, at menneskerettighedsforkæmpere og journalister stadig er i risiko for at blive arresteret. *Menneskerettighedsaktivisten Jaspal Singh Dhillon*¹³ understregede, at staten gør livet svært for menneskerettighedsaktivister. Der vil altid være trusler mod de reelle menneskerettighedsadvokater. Tidligere blev flere advokater dræbt. Det er ofte personer, som har trukket sig tilbage fra arbejdslivet, som bliver menneskerettighedsaktivister. Jaspal Singh Dhillon oplyste om sin egen organisation "Human Rights & Democracy Forum", at mange af dens medlemmer var blevet truet, efter at han selv blev fængslet i 1998 p.g.a. hans menneskerettighedsaktiviteter. Derefter var det nødvendigt at holde lav profil, og kontoret blev flyttet til hans eget hjem. Som følge heraf påtog organisationen sig færre sager og modtager i dag kun cirka en sag om ugen.

Jaspal Singh er tillige initiativtager til og medlem af "The Peoples Commission on Human Rights". Kommissionen består af tre tidligere dommere, og formålet er at undersøge klager over ulovlige bortførelser, tortur, forsvindinger, summariske henrettelser og ulovlige ligbrændinger. Kommissionen har ingen dømmende kompetence, men blev nedsat for at give folk, som har været udsat for menneskerettighedskrænkelser fra politiets side, lejlighed til ved offentlige høringer at fremføre deres klager. Kommissionen mødtes til en offentlig høring i Chandigarh den 8.-10. august 1998. Der var yderligere planer om møder i Ludhiana og Amritsar. Disse møder blev imidlertid i februar 1999 suspenderet af High Court i Punjab på begæring af politiet i Punjab.¹⁴ The Peoples Commission on Human Rights har appelleret High Courts afgørelse til Supreme Court.

Initiativtagerne bag "The Peoples Commission on Human Rights" var en komité bestående af forskellige menneskerettighedsorganisationer og politiske grupper, som blandt andet ønskede en uafhængig og grundig undersøgelse af klager over forsvindinger i Punjab. Komitéen fik navnet "Committee for Coordination on Disappearances in Punjab". Komitéen opfordrede på dens første møde i december 1997 Punjab's delstatsregering til - udover at etablere "The Peoples Commission on Human Rights" - at nedsætte en "Sandhedskommission" for at undersøge alle rapporter om menneskerettighedsovergreb i Punjab. Sandhedskommissionen blev imidlertid aldrig dannet.

En udenlandsk repræsentation oplyste, at NGO'er, der beskæftiger sig med menneskerettighedsaktiviteter, i dag kan arbejde mere frit end tidligere.

---

¹³ Jaspal Singh Dhillon er formand for "Human Rights & Democracy Forum, Punjab". Hovedopgaven for organisationen er at yde juridisk bistand til ofre for undertrykkelse.

¹⁴ "India Assessment", Version 4, September 1999. Country Information and Policy Unit. Home Office, UK.

Flere kilder påpegede, at internationale menneskerettighedsorganisationer har svært ved at få adgang til Indien. Amnesty International og Asia Watch er således blevet nægtet tilladelse til indrejse. Regeringen nægter også fortsat FN's "Special Rapporteurs on Torture and Extrajudicial Killings" adgang til at besøge landet, ligesom The International Committee of the Red Cross (ICRC) kun har tilladelse til at besøge fængsler i Jammu og Kashmir.

7.1.2 Ytrings- og pressefrihed

Ytrings- og pressefriheden er garanteret i den indiske forfatning. De fleste af de adspurgte kilder var enige om, at der på nationalt niveau er en udbredt grad af ytringsfrihed, sålænge det ikke drejer sig om spørgsmål, der vedrører Indiens kultur og suverænitet. På delstatsniveau var der derimod divergerende opfattelser af, hvor udbredt ytringsfriheden er.

UNHCR var af den opfattelse, at der generelt er en sund atmosfære i medierne og i den indiske regering i forhold til ytringsfriheden. Der findes således flere aviser, som skriver meget kritisk om regeringen.

En udenlandsk repræsentation oplyste, at der generelt er ytringsfrihed i Indien, men at der er nyheder som bringes i lokale aviser, der ikke vil blive bragt i nationale nyhedsmedier. Det gælder f.eks. oplysninger om antallet af fanger, der er døde i fængsler i Kashmir, hvilket bliver bragt i lokale nyhedsmedier i Kashmir, men ikke nationalt, hvor der udøves en form for selvcensur i medierne af hensyn til den nationale suverænitet. Emner som voldelige overgreb på religiøse mindretal andre steder i Indien bliver derimod åbent kritiseret i medierne.

Ravi Nair, direktør for South Asia Human Rights Documentation Centre, var ligeledes af den opfattelse, at hensynet til den nationale suverænitet gør, at der udøves selvcensur i medierne. For eksempel er der ingen indiske medier, der i dag rapporterer om massive overgreb mod menneskerettighederne i Kashmir eller i de nord-østlige delstater. Ligeledes var der i 1980'erne og 1990'erne heller ikke rapporter om menneskerettighedsovergreb i Punjab med undtagelse af nogle meget få sager mod terroristgrupper.

Advokat Ashok Agrwaal oplyste, at journalister ofte angribes p.g.a. de ting de skriver, og at han fører mange sager, der relaterer sig til ytringsfriheden. Ifølge Agrwaal er der imidlertid ikke alene tale om lovmæssige restriktioner, men også sociale restriktioner. Det forekommer således, at organiserede samfund kan rejse krav om, at visse materialer - bøger, artikler, film og lignende - forbydes af myndighederne, specielt når det angår Indiens kultur og suverænitet. Han nævnte i denne forbindelse, at en indisk filminstruktør havde fået tilladelse af de indiske myndigheder til at indspille en film i hinduernes hellige by, Varanasi, men at det havde vakt en voldsom modstand i hindu-samfundet, og myndighederne havde måttet trække tilladelsen tilbage.

Herkawaljit Singh, nyhedsbureauchef for Daily Ajit, oplyste, at medier i dag i Punjab er frie, mens der i perioden fra 1987 og frem til 1995 var indført censur, og alle aviser skulle godkendes af den lokale magistrat før udgivelse. Der er i dag to større aviser, som udgives i Punjab. Daily Ajit, som er den største med et oplag på 300.000, heraf 200.000 på punjabi og 100.000 på hindi, og The Tribune, der udgives i 100.000 eksemplarer. Derudover er der to til tre andre lokale aviser med et mindre oplag på 5-10.000 hver, samt nationale indiske aviser, som også rapporterer fra Punjab.

Flere andre kilder (menneskerettighedsadvokat Rajvinder Singh Bains, menneskerettighedsadvokat Navkiran Singh, Vineeta Gupta, People's Union for Civil Liberty, tidligere kammeradvokat G.S. Grewal) oplyste, at der generelt er frihed i pressen i Punjab, og at der ikke sker indgreb fra myndighedernes side i, hvad der bringes i nyhederne. Pressen er generelt interesseret i at bringe nyheder om overgreb på menneskerettighederne, herunder illegale tilbageholdelser, i de lokale aviser. Navkiran Singh oplyste dog, at man ikke frit kan ytre sig om forhold, der relaterer sig til Khalistan.

Advokat Lakhanpal oplyste ligeledes, at politiske grupper, der er i opposition til delstatsregeringen, ikke frit kan udtrykke sig uden at få problemer med myndighederne. Lakhanpal henviste i denne forbindelse til S.S. Mann-fraktionen i Akali Dal, som er udsat for restriktioner i ytringsfriheden.

S.S. Mann, Shiromani Akali Dal (Mann), gav udtryk for, at man i dag ikke kan ytre sig åbent om politik i Punjab. Oppositionen er blevet smadret, og undertrykkelsen fra regeringens side har været så voldsom, at folk er blevet truet til tavshed af frygt for repressalier. Der er i dag ifølge Mann ingen, der tør ytre sig åbent.

7.1.3 Møde- og forsamlingsfrihed

Retten til at samles fredeligt er sikret i den indiske forfatning.

Ifølge Herkawaljit Singh, nyhedsbureauchef for Daily Ajit, er retten til at danne foreninger/organisationer og partier garanteret i praksis. Han henviste til All India Sikh Student Federation (AISSF), der i dag har dannet seks forskellige organisationer.

Hvad angår forsamlingsfriheden oplyste Herkawaljit Singh, at politiet, såfremt der er tale om oppositionsgrupper til den siddende delstatsregering, vil forsøge at besværliggøre afholdelsen af offentlige møder. Han henviste blandt andet til en nylig begivenhed, hvor Tohra-gruppen havde forsøgt at afholde et offentligt møde mod den siddende Badal-regering. I denne forbindelse havde politiet lagt hindringer i vejen, så mødet ikke kunne afholdes.

Menneskerettighedsadvokat Navkiran Singh oplyste, at regeringen ikke tillader oppositionsgrupper at demonstrere mod den siddende regering, og henviste til, at fraktionerne inden for Akali Dal, som er brudt ud fra Badal-fraktionen, er underlagt restriktioner og ikke frit kan afholde offentlige møder.

Tidligere kammeradvokat G. S. Grewal oplyste, at retten til at forsamles er sikret i forfatningen og overholdes. Han henviste til et nyligt afholdt protestmøde mod etablering af en ny by i nærheden af Chandigarh, som han selv havde deltaget i. Myndighederne kræver ifølge Grewal at blive informeret forud for afholdelse af møder og demonstrationer, og med mindre arrangørerne modtager en protest fra myndighederne, kan mødet afholdes. Religiøse møder afholdes som regel i gurdwaras (sikhtemplerne), hvilket ikke kræver nogen tilladelse fra myndighederne, og bevæbnet politi har ikke adgang til templerne.

Tidligere dommer Jaspal Singh, Delhi High Court, og menneskerettighedsadvokat Rajvinder Singh Bains oplyste, at der sker indgreb i retten til frit at forsamles fra myndighedernes side. De henviste til, at "People's Commission on Human Rights", som afholdt sit første møde i august 1998, havde anmodet myndighederne om tilladelse til at benytte et offentligt mødelokale til formålet. Dette var

blevet nægtet, og kommissionen måtte afholde sit møde i et sikh-tempel i Punjab. Ravinder Singh Bains så dette som et væsentligt indgreb i retten til at forsamles og til frit at ytre sig.

8. De civile og borgerlige rettigheder

8.1 Retssikkerhed og retshåndhævelse

8.1.1 Retssystemet generelt

Det indiske retssystem er en direkte arv fra det britiske kolonistyre og har derfor meget lighed med det nugældende britiske retssystem.

Som udgangspunkt er der tale om et grundlæggende godt retssystem med indbyggede anerkendte retsgarantier. De adspurgte kilder bemærkede også samstemmende, at systemet på papiret er tilfredsstillende og giver grundlag for "fair trial". Derimod kritiserede de fleste, at retssystemet ikke altid fungerer i praksis.

I henhold til forfatningen skal enhver person, som bliver anholdt, stilles for en dommer inden for 24 timer, hvorved retsgyldigheden af anholdelsen kan fastslås. I henhold til lovgivningen skal der endvidere ydes gratis advokatbistand til personer med lav indkomst, og ved den første fremstilling vil anklagen og den offentlige anklagers bevismateriale blive forelagt den anklagede og forsvareren. Den anklagede vil herefter enten blive tilbageholdt, eller blive løsladt eventuelt mod kaution. Såfremt der træffes afgørelse om, at den anklagede skal forblive tilbageholdt, vil afgørelsen kunne appelleres til High Court.

Der findes underinstanser i delstaternes distrikter (magistrate courts) og underdistrikter (session courts). Mere alvorlige sager og appelsager bliver behandlet i de enkelte delstaters high courts og ved den nationale Supreme Court (højesteret), som også tager sig af forfatningsspørgsmål.

Delstatsregeringerne udpeger dommerne i de enkelte distrikter og underdistrikter.¹⁵ Udvælgelsen sker som regel blandt de dommere eller advokater, som praktiserer ved den aktuelle ret. Supreme Court dommere bliver tilsvarende udnævnt blandt high court dommere. Den ledende dommer bliver valgt på baggrund af anciennitet. Den øvre aldersgrænse er 62 for dommere ved high courts og 65 ved Supreme Court.

Særlig lovgivning

Reglerne om strafferetsplejen foreskriver offentlige retsmøder i de fleste sager, men der gælder undtagelser når det eksempelvis drejer sig om sager vedrørende statens sikkerhed eller anklager i henhold til "special security legislation". Den mest anvendte lovgivning inden for dette område er The Terrorist and Disruptive Activities (Prevention) Act (TADA), The National Security Act (NSA) og The Armed Forces Special Powers Act (AFSPA).

The Terrorist and Disruptive Activities (Prevention) Act, TADA, blev indført i 1985 og tillod tilbageholdelse i op til et år uden anklage. Personer, som var tilbageholdt i henhold til TADA, fik

---

¹⁵ High court dommere bliver udnævnt af præsidenten på anbefaling af The Federal Law Ministry i delstaten og med råd fra Supreme Court, the High Court Chief Justice i den pågældende delstat og delstatens Chief Minister.

deres sager prøvet for lukkede døre, og der var omvendt bevisbyrde, hvilket betød, at den tilbageholdte selv skulle bevise sin uskyld.¹⁶ TADA blev udløbt i 1995, men var indtil da det mest anvendte lovgrundlag for tilbageholdelser af personer mistænkt for at være involveret i de sikh-militante organisationers aktiviteter.

The National Security Act, NSA, giver myndighederne mulighed for at tilbageholde personer i op til et år uden rettergang, hvis de antages at udgøre en sikkerhedsrisiko for staten.

The Armed Forces Special Powers Act, AFSPA, er fra 1958 og anvendes over for såkaldte "disturbed areas". Loven bemyndiger enhver officer, befalingsmand, underofficer og enhver anden person af tilsvarende rang inden for militæret, til at beskyde og på anden måde udøve magt selv med døden til følge, hvis han finder det nødvendigt for at opretholde lov og orden. Videre følger det af loven, at der ikke skal ske retsforfølgning mod en person, som handler i henhold til AFSPA.

Om TADA og AFSPAs anvendelse i dag henvises til afsnittet om betingelser for og kontrol med anholdelse.

Som det fremgår af afsnittet om anholdelse, oplyste en lang række kilder, at politiet anholder og anklager personer på falsk grundlag. Grundlaget for den falske anholdelse er ofte en henvisning til, at personen er i besiddelse af eksplosive stoffer. Lovgrundlaget er i de situationer "The Explosive Act" fra 1884, som giver politiet beføjelser til at arrestere en person uden arrestordre.

8.2 Adgang til klagesystemet

Ifølge Ravi Nair, direktør for South Asia Human Rights Documentation Centre, vil en sag om menneskerettighedskrænkelser typisk blive anmeldt på den lokale politistation. Politiet vil foretage en undersøgelse og på den baggrund tage stilling til, om der skal rejses en sag. Hvis der ikke rejses en sag, kan pågældende anlægge et civilt søgsmål ved underretten (distriktsdomstolen). Ravi Nair anførte, at sagen ofte stopper der, idet domstolen ikke fremmer sagen. Underinstanserne tøver ifølge Ravi Nair ofte med at registrere en sag om menneskerettighedsovergreb eller modtage en anmodning om kompensation for krænkelser, idet de frygter for repressalier fra politiets side. Anmeldelse til politiet afhænger således af familiens indflydelse eller status i samfundet. Der er ifølge Ravi Nair ingen højerestående politiofficerer, som er blevet dømt for deres handlinger. Alligevel oplyste Ravi Nair, at der i dag er større adgang end tidligere til at få behandlet en sag i retssystemet.

Advokaten Rajvinder Singh Bains forklarede, at hvis sagen eksempelvis drejer sig om ulovlig tilbageholdelse, vil en sag anlagt ved high court betyde, at retten udpeger en såkaldt "warrant officer", som skal foretage en umiddelbar undersøgelse af tilbageholdelsen. Hvis det lokale politi allerede har accepteret at antage sagen, kan high court ikke gå ind i den.

Menneskerettighedsadvokaten Navkiran Singh udtalte i den forbindelse, at de fleste advokater forsøger at få sagerne rejst ved high court, da det er hurtigere end at indlede sagen i distriktsretterne. Advokaten Ranjan Lakhanpal bekræftede, at advokaterne først prøver at gå direkte til retterne med

---

¹⁶ *India Assessment*, UK Home Office, Country Information and Policy Unit, Version 4, september 1999.

sager vedrørende menneskeretlighedskrænkelser. Som et andet problem nævnte Lakhanpal, at politiet ofte truer de familier, som prøver at anlægge en sag om overgreb på menneskerettigheder. Folk tør således ikke anlægge en sag ved high courts, ligesom der er folk, som end ikke tør henvende sig til Lakhanpal for at få ham til at rejse deres sag.

Hvis det ikke lykkes at få sagen rejst, enten ved at politiet fremmer den, ved et civilt søgsmål ved distriktsdomstolen eller ved at high court udpeger en "warrant office", henvender advokaterne sig til den nationale eller de statslige menneskeretlighedskommissioner (NHRC eller SHRC). Der henvises til afsnittet om menneskeretlighedskommissionerne.

Menneskeretlighedsadvokaten Ashok Agrawal påpegede, at der er alt for mange sager i systemet og alt for få dommere. Ressourcemanglen fører til tilfældigheder, hvor retterne synes at agere på en ad hoc facon i mange situationer. Procedurene er forældede, der udstedes ikke de nødvendige retningslinier, der foregår bestikkelse og de ansvarlige er ifølge Agrawal high courts og Supreme Court.

Agrawal påpegede, at mange af anklagerne er falske. På grund af det overbebyrdede retssystem kan personer derved risikere at sidde fem til seks år på falske anklager. Når sagen kommer for domstolen, vil der muligvis ske frifindelse, men det er meget vanskeligt at føre erstatningssager, da dommen ikke nødvendigvis fastslår, at anklagen var falsk men blot, at der ikke var tilstrækkelige beviser for anklagen.

N. Gopaldaswami, NHRC, udtalte, at NHRC i forbindelse med fængselsbesøg havde konstateret, at mange, som kunne have været løsladt mod kaution, sad varetægtsfængslede uden dom. På anbefaling af NHRC er et stort antal varetægtsfængslede herefter blevet løsladt mod kaution.

Pensioneret high court dommer Jaspal Singh udtalte, at det juridiske system er godt, og at domstolene er fair, men at der finder korrupsion sted. Han bemærkede, at der ikke er sikker blandt dommerne i Supreme Court. Jaspal Singh understregede endvidere, at systemet fejler på grund af en ekstrem tung arbejdsbyrde. Gennemsnitsinderne vil ifølge Jaspal Singh ofte tabe sagerne, fordi de ikke har råd til advokatbistand.

En anden *tidligere dommer Ajit Singh* fandt, at retssystemet som udgangspunkt er godt. Han var dog af den opfattelse, at alle minoriteter er udsat for diskrimination i retssystemet. Han påpegede, at kun fire til fem dommere i Punjab High Court er sikker. Også *menneskeretlighedsadvokaten Ranjan Lakhanpal* nævnte, at der er få sikh-dommere ansat ved domstolene.

Tidligere kammeradvokat G.S Grewal mente, at alle i Indien har mulighed for at bringe en sag om menneskeretlighedskrænkelser for high courts. Der er imidlertid få, som bliver dømt, hvilket skyldes de høje beviskrav.

Menneskeretlighedsadvokat Navkiran Singh fandt, at domstolene er korrupte, men sagde, at korrupsionen finder sted i de lavere retsinstanser. *Amrik Singh Muktsar og Harshinder Singh fra CCDP* havde dårlige erfaringer med retssystemet, som de fandt langsommeligt.

8.3 Retsforfølgelse af myndighedspersoner som begår overgreb

Direktøren for South Asia Human Rights Documentation Centre Ravi Nair understregede, at retssystemet i Indien ser fint ud på papiret, men at det ikke fungerer i praksis. Der er ifølge Ravi Nair blandt andet mange illegale tilbageholdelser selv i Delhi. Et af de meget centrale problemer er den straffrihed, der eksisterer for politiofficerer. Overordnede politifolk bliver i praksis ikke stillet til regnskab for deres handlinger.

En af de vestlige repræsentationer fremhævede også spørgsmålet om straffrihed for politiet for overgreb begået i 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne som et problem, som menneskerettighedsorganisationerne er meget optaget af. Repræsentationen forklarede, at de politifolk, som blev ansat i slutningen af firserne, ingen uddannelse fik, men at de kun blev ansat til én ting - nemlig at skyde. De politifolk er stadig ansat, og det er blevet praksis, at de går fri.

Advokaten Navkiran Singh nævnte også, at ingen politimænd er blevet dømt. De anklagede er alle blevet løsladt mod kaution og er tilbage i deres gamle jobs. På politistationerne er der oprettet fonde til betaling af deres forsvar.

R.P. Singh, Punjab Politi, oplyste, at der stadig er cirka 100 politifolk, som sidder fængslet for deres handlinger.

En højtstående embedsmand bemærkede tillige, at der i Punjab er oprettet særlige "hemmelige fonde" til dækning af politifolks advokatudgifter.

Den pågældende embedsmand oplyste endvidere, at der ofte indgås kompromisser mellem offeret og politiet, hvorved politiet undgår at blive dømt ved en retssag. Der er tale om, at politiet bestikker sig ud af problemerne. Der er også tilfælde, hvor højerestående politiofficerer bestikker vidner. Hvis der eksempelvis er tale om, at en person er forsvundet, betaler politiet 1-200.000 rupies (cirka 20.-40.000 kr).

Menneskerettighedsaktivisten Jaspal Singh Dhillon fortalte også, at folk har fået uofficielle kompensationer af politiet. Politiet får folk til at opgive at rejse sager ved at give personerne økonomisk kompensation. Dette problem blev tillige rejst af menneskerettighedsadvokaten *Ranjan Lakhanpal*, som oplyste, at der på de enkelte politistationer er oprettet særlige fonde, der bliver brugt til ydelse af kompensation for overgreb.

N. Gopaldaswami, NHRC, udtalte, at politivolden har med den manglende uddannelse at gøre, og at det vil tage lang tid at ændre politiets holdning. Derimod sagde han, at en politimand, som har overtrådt menneskerettighederne vil blive straffet, og at der er eksempler på, at politimænd er blevet dømt til døden.

T.S Cheema, medlem af PHRC nævnte, at politifolk aldrig bliver fængslet. De bliver løsladt mod kaution eller de manipulerer med læger eller deres kolleger i politiet.

Amrik Singh Muktsar og Harshinder Singh fra CCDP fortalte, at en af grundene til, at der ikke rejses sager mod politiet er, at en højtstående politiofficer i 1997 begik selvmord efter der var rettet anklager mod ham. Dette havde skabt en stor debat i medierne, og der blev rejst krav om, at

embedsmænd skulle være straffrie blandt andet under henvisning til, at det var dem, der havde skabt ”fred”.

8.4 Detentions- og fængselsforhold

8.4.1 Betingelser for og kontrol med anholdelse

En lang række kilder¹⁷ oplyste, at politiet fortsat anholder og anklager personer på falsk grundlag. Myndighederne henviser ofte til lovene om ulovlig besiddelse af eksplosive stoffer¹⁸ eller narkotika som anholdelsesgrundlag. Anholdelse og tilbageholdelse foretages for at opnå bestikkelse fra de pågældende. Politiets lønninger er lave, og politiet får tildelt færre ressourcer end i 1980'erne. Ved at stille krav om bestikkelse kan de på denne måde forøge deres indtægter. Det er alene et meget lille antal af de anklagede, der bliver dømt, da der er tale om falske sager. Der var blandt mange af de forespurgte kilder¹⁹ enighed om, at der ikke længere sker anholdelse under henvisning til The Terrorist and Disruptive Practices (Prevention) Act (TADA), der udløb i 1995.

Menneskerettighedsadvokaten Ranjan Lakhanpal anførte, at politiet tidligere foretog anholdelser efter TADA, men at politiet nu bare anholder folk uden at henvise til nogen bestemmelse.

Omvendt oplyste Jaspal Singh Dhillon og Navkiran Singh, at der stadig er personer, som bliver anholdt i henhold til TADA. Anholdelsen sker i givet fald med henvisning til delagtighed i allerede verserende sager efter TADA-bestemmelserne. Dhillon anførte, at 90% af de tilbageholdte er uskyldige. En højtstående embedsmand, anførte, at der stadig verserer sager efter bestemmelserne i TADA. Det var embedsmandens opfattelse, at der i langt de fleste tilfælde er tale om falske sager, som er rejst for at få bestikkelse fra de pågældende. T. S. Cheema, medlem af PHRC, oplyste, at selv om TADA er udløbet, frygter folk stadig at blive anklaget efter denne lov.

Menneskerettighedsadvokaten Navkiran Singh bemærkede, at High Court i Punjab hver dag får mindst 20 henvendelser om ulovlig tilbageholdelse. Højest to af disse vedrører politiske forhold. Advokaten oplyste, at ikke alle sikker risikerer at blive anklaget på falsk grundlag, men at dette er tilfældet for tidligere medlemmer af Khalistan-bevægelsen - også dem, der tidligere har været anholdt og er blevet løsladt. Det var advokatens vurdering, at de fleste anklager er grundløse.

Jaspal Singh (pensioneret dommer fra Delhi High Court) oplyste, at mange forhold er forbedrede i Punjab. Folk klager dog stadig over, at politiet rejser falske sager, selv om antallet af sådanne klager er lavere end tidligere. J. Singh forklarede, at politiet kan have en interesse i at opretholde en følelse

---

¹⁷ En højtstående embedsmand, der ønskede at være anonym, Jaspal Singh (tidligere dommer), Ravi Nair (Executive director SAHRDC), Herkawaljit Singh (Nyhedsbureauchef), Baljit Kaur (Co-convener MASR), Navrikan Singh (menneskerettighedsadvokat), Jaspal Singh Dhillon (menneskerettighedsaktivist), Ajit Singh Bains (Punjab Human Rights Organisation), Ranjan Lakhanpal (menneskerettsadvokat) m.fl.

¹⁸ Der henvises til oplysninger om særlovgivning i afsnittet om retssystemet.

¹⁹ En højtstående embedsmand, Ravi Nair, Mr. Jaspal Singh Dhillon, Navkiran Singh, Baljit Kaur, Ajit Singh Bains, Ranjan Lakhanpal, Rajvinder Singh Bains

af usikkerhed i befolkningen, idet der herved kan skabes et grundlag for at kræve bestikkelse fra folk.

Rajesh Chhabra (Department of Home Affairs & Justice, Punjab) og tidligere kammeradvokat G.S. Grewal oplyste, at der i dag hersker lov og orden i Punjab, og at der ikke er nogen, der risikerer at blive arresteret uden grund eller af politiske grunde.

Amrik Singh Muksar og Harshinder Singh fra CCDP anførte, at der er fredeligt i Punjab i dag, men at personer, der har været aktive i militante bevægelser inden for de sidste 10-15 år, fortsat risikerer at blive chikaneret. De pågældende bliver i givet fald indkaldt regelmæssigt til politistationerne og afhørt. Dette er særligt tilfældet, hvis en ny politiofficer er blevet ansat. Der sker dog ikke meget i forbindelse med afhøringerne; de pågældende bliver tilbageholdt i et par timer eller dage, hvorefter de bliver løsladt. Hvis de pågældende ikke har nogen til at intervenere for sig, vil de imidlertid være nødt til at betale bestikkelse for at blive løsladt.

Punjab Politi oplyste, at forfølgelse ikke forekommer i Punjab i dag. Politiet har imidlertid lister over cirka 300 personer, der stadig er eftersøgt i Punjab på grund af terrorisme.

Ajit Singh Bains (PHRO) anførte, at politiembedsmænd har pligt til at oplyse deres navn i forbindelse med anholdelse, men at reglen ikke overholdes. Ligeledes har politiet pligt til at underrette familien om anholdelser, men dette sker heller ikke. *Jaspal Singh Dhillon* udtalte, at der ved anholdelse hverken er adgang til at komme i kontakt med advokat eller familie.

Der var blandt de adspurgte kilder ikke noget entydigt billede af længden af tilbageholdelsen i sager vedrørende ulovlig anholdelse. Kilderne gav således forskellige oplysninger herom, der svingede fra alt mellem nogle timer eller dage til flere år. *Menneskerettighedsadvokten Lakhanpal* oplyste, at han havde eksempler på, at personer havde været tilbageholdt i tre og et halvt år, og at der ikke er hjemmel herfor i nogen lovgivning. *Jaspal Singh Dhillon* oplyste omvendt, at situationen er ændret meget, og at folk typisk bliver stillet for en dommer efter tre-fire dages ulovlig tilbageholdelse.

8.4.2 Risikogrupper

De fleste kilder var enige i, at menneskerettighedssituationen i Punjab i dag er væsentlig forbedret, hvilket hænger sammen med, at konflikten i Punjab er faldet til ro.

To udenlandske repræsentationer oplyste, at menneskerettighedssituationen i Punjab er væsentligt forbedret både set i forhold til menneskerettighedssituationen i Kashmir og Bihar og set i forhold til de seneste ti år. Repræsentationerne tilføjede, at falske anklager, tortur og dødsfald i politiets varetægt dog stadig forekommer.

Den ene repræsentation bemærkede videre, at situationen ikke er perfekt, men at der ikke sker forfølgelse af sikkerne generelt. I dag er problemerne af en anden karakter end tidligere og skyldes ofte problemer i lokalsamfundet, f.eks. stridigheder om landområder og lignende. Herudover bemærkede repræsentationen, at der findes elektroniske lister over eftersøgte. Det almindelige politi og immigrationspolitiet har ikke adgang til disse lister, med mindre der er tale om højtprofilerede personer. Repræsentationen nævnte endelig, at det tidligere var helt utænkeligt at afholde sådanne

protestmøder, som sikherne for nylig har afholdt i anledning af massakren på sikhere i Kashmir. I samme forbindelse nævnte repræsentationen, at S.S. Mann, der tidligere var fængslet i forbindelse med mordet på Indira Gandhi, nu er medlem af Parlamentet.

Dr. Vineeta Gupta (People's Union for Civil Liberty), en udenlandsk repræsentation og tidligere dommer Jaspal Singh oplyste, at der ikke skelnes mellem religion eller politiske tilhørsforhold, og at alle slags personer risikerer at blive falsk anklaget. *Menneskerettighedsaktivist Jaspal Singh Dhillon* nævnte, at ikke-uddannede er i større risiko for at blive udsat for politichikane.

Flere andre kilder (Ravi Nair, Herkawalit Singh og Ranjan Lakhanpal) oplyste, at medlemmer og personer med forbindelse til en Khalistan-bevægelse risikerer at blive anholdt. Der er tidligere terrorister, der lever et normalt liv i dag i Punjab. Hvis det imidlertid bliver afsløret, at der er tale om en tidligere terrorist, er han i risiko for at blive arresteret.

Ravi Nair (SAHRDC) anførte, at menneskerettighedssituationen generelt set er væsentlig forbedret i forhold til 1980'erne og 1993/94. Hvis en person, der er medlem af eller aktiv for en militant gruppe, kommer i myndighedernes søgelys, så har personen de samme problemer som tidligere. Nair bemærkede i den forbindelse, at hvis man én gang har været mistænkt, bliver man ved med at være det. Det er vigtigt at have forbindelser eller tilhøre "den rigtige familie", hvis man bliver mistænkt for at have tilknytning til militante grupper og anholdt. Hvis dette ikke er tilfældet, er chancerne for at blive løsladt således små. En anholdt får heller ikke adgang til at ringe til familie, advokater eller lignende. Ravi forklarede videre, at politiets informationsniveau er meget bedre i dag, og at politiet reagerer på konkrete henvendelser, hvorfor det ikke er alle, der bliver hentet ind af politiet. Politiet har endvidere elektroniske lister over eftersøgte. Politiet foretager således ikke generelle husransagninger og lignende.

Herkawaljit Singh oplyste, at der er mere fredeligt i Punjab nu end tidligere, og at der i dag er få sager mod politiet sammenlignet med tidligere. Da politistyrken blev forøget i 1980'erne, lærte politifolkene kun at skyde og dræbe. Akali Dal har ikke været i stand til at fjerne forekomsten af overgreb fra politiets side, selv om der er klare signaler om, at overgreb fra politiets side ikke accepteres. Herkawaljit anførte videre, at medlemmer og personer med forbindelser til grupper, som støtter Khalistan, stadig risikerer at blive forfulgt af myndighederne, men at der ikke har været mange sager de seneste to-tre år om chikane af politiske grunde.

Menneskerettighedsadvokaten Ranjan Lakhanpal forklarede, at der ikke er tvivl om, at situationen generelt set er blevet meget bedre. Der forekommer ikke længere sager med udenretslige henrettelser, men tortur og ulovlig tilbageholdelse forekommer stadig. Der er endvidere tale om en stigning i antallet af sager vedrørende tortur, fordi politiet ikke længere bare kan dræbe de pågældende. Lakhanpal anførte, at alle personer med forbindelse til en Khalistan-bevægelse, risikerer at blive anholdt. Alene det faktum, at man er i opposition til regeringen kan være nok til, at man bliver anholdt. Der er ikke tale om 100% tilfældige anholdelser – men næsten.

Advokat Navkiran Singh anførte, at politisk motiverede anholdelser er sjældne, men at personer, der tidligere har været i myndighederne søgelys, samt forfattere, advokater, journalister og menneskerettighedsaktivister risikerer at blive anholdt.

Baljit Kaur (Movement Against State Repression) og CCDP mente, at sikhere, der er døbt, betragtes som mistænkelige og risikerer at blive anholdt. Begge var endvidere af den opfattelse, at personer, der tidligere var aktive i en bevægelse, også risikerer at blive anholdt i dag. Baljit Kaur mente ikke, at der sker tilbageholdelse af personer ned til 10-15 år, og at de fleste tilbageholdte er mellem 18 og 35 år. Baljit Kaur tilføjede, at alle unge sikh-mænd risikerer at blive anholdt og undergivet hård tortur.

Jaspal Singh Dhillon oplyste, at personer, der tidligere har været anholdt, er blevet fotograferet og har måttet give oplysninger om familiemedlemmer, og at disse oplysninger er indført i journaler. Hvis situationen ændrer sig, og urolighederne bryder ud igen, findes listerne, og politiet vil let kunne udpege de pågældende på ny. Politiet holder øje med folk, som tidligere har givet husly til militante.

8.4.3 Familiemedlemmer

Rajesh Chhabra (Department of Home Affairs & Justice, Punjab) anførte, at familiemedlemmer, der skjuler eller på anden måde hjælper en terrorist kan få problemer med politiet.

Ravi Nair, direktør for South Asia Human Rights Documentation Centre, oplyste, at familiemedlemmer til mistænkte også risikerer at få problemer med politiet. Nair forklarede, at det gælder for hele Indien, at man risikerer at blive taget i stedet for hovedpersonen, hvis denne ikke er til stede.

Menneskerettighedsadvokat Navkiran Singh fortalte, at familiemedlemmer til personer, som har støttet Khalistan-bevægelsen, ikke er i risiko for at blive falsk anklaget. Familiemedlemmer kan derimod risikere at blive afhørt om, hvor den eftersøgte er henne. Familiemedlemmer til eftersøgte er således anført på politiets lister.

Nyhedsbureauchef Herkawaljit Singh oplyste, at myndighederne holder op med at chikanere familiemedlemmer, når de er sikre på, at hovedpersonen er i udlandet.

Menneskerettighedsaktivist Jaspal Singh Dhillon tilføjede, at ægtefæller og børn risikerer at blive slået og sparket, hvis hovedpersonen er flygtet, med henblik på at få dem til at oplyse hovedpersonens opholdssted. Hvis ikke politiet kan få fat i hovedpersonen selv, chikanerer de familien.

Tidligere dommer Ajit Singh Bains og Baljit Kaur, Movement Against State Repression oplyste samstemmende, at børn tidligere risikerede at blive tilbageholdt med henblik på at give oplysninger om faderens forhold, men at dette ikke forekommer i dag.

8.4.4 Forekomsten af fysiske overgreb/tortur

Indien underskrev FNs torturkonvention i 1997, men konventionen er endnu ikke ratificeret. Forekomsten af tortur og menneskerettighedssituationen i Indien var et centralt emne i kommissoriet.

*Flertallet af kilderne*²⁰ oplyste, at tortur og anden umenneskelig behandling finder sted over alt i Indien. Mange kilder²¹ anførte endvidere, at der i Punjab har været mange sager om tortur, og at sådanne sager stadig forekommer. Der er dog ikke så mange sager som tidligere, hvilket skyldes at konflikten er faldet til ro. *En anden udenlandsk repræsentation* oplyste ligeledes, at tortur og dødsfald i forbindelse med tilbageholdelse stadig finder sted.

Rajesh Chhabra, Dept. of Home Affairs & Justice forklarede, at der er tre former for tortur. Tortur anvendes således over for anholdte, der ikke vil tilstå. I denne forstand er tortur et velkendt fænomen, som ifølge Chhabra også forekommer i vesten. Endvidere udøves tortur i en mere raffineret form, som den der blev anvendt i årene 1981-1991. Herudover anvendes tortur med henblik på at få penge fra den anholdte. Som eksempel nævnte Chhabra, at tortur kan anvendes af politifolk som afpresning over for en person, der ikke vil sælge sin jord. Chhabra tilføjede endelig, at tortur i dag også kan forekomme over for voldtægtsforbrydere, drabsmænd eller tyve, at det er beklageligt og ikke bør ske.

En højtstående embedsmand fra de lokale myndigheder i Punjab, som ønskede at være anonym, oplyste, at det er almindeligt, at personer, der bliver taget ind på politistationen, bliver gennembanket, ligesom politiet i nogle tilfælde tager imod bestikkelse.

Tidligere kammeradvokat G.S Grewal sagde, at tortur ikke er ualmindeligt, og at tortur bliver brugt til at oplyse en sag, idet politiets undersøgelsesmetoder er mangelfulde.

Menneskerettighedsadvokat Rajvinder Singh Bains påpegede, at de første dage under en tilbageholdelse er meget brutale.

*Flere kilder*²² anførte, at tortur er en del af politiets **etterforskningsmetode**. Det blev også nævnt, at politiet tidligere blev oplært i brugen af tortur. *Medlem af menneskerettighedskommisionen i Punjab, T. S Cheema* forklarede, at måden politiet foretager undersøgelser på er ved at slå folk. Hvis der skete en forbedring i politiets efterforskningsmetoder, ville der ske en forbedring af situationen. Som eksempel nævnte Cheema, at tortur kan opstå ved, at en politichef forlanger en forbrydelse opklaret i løbet af en uge. Den eneste måde, hvorpå politiet kan leve op til det krav, er ved at torturere en person til tilståelse og så kreere beviserne bagefter.

Menneskerettighedsaktivist Jaspal Singh Dhillon anførte, at tortur/gennembankning ikke forekommer i fængslerne, men i politiets varetægt.

---

²⁰ To udenlandske repræsentationer, en international organisation, en højtstående embedsmand fra myndighederne i Punjab, menneskerettighedsadvokat Ranjan Lakhanpal, menneskerettighedsadvokat Ashok Agrwal, tidligere dommer Jaspal Singh, direktør for South Asia Human Rights Documentation Centre Ravi Nair, tidligere kammeradvokat G.S Grewal, menneskerettighedsadvokat Jaspal Singh Dhillon, menneskerettighedsadvokat Navkiran Singh, Principal Secretary Department of Home Affairs & Justice Rajesh Chhabra og Dr. Vineeta Gupta, People's Union for Civil Liberty

²¹ Tidligere dommer Jaspal Singh, direktør for South Asia Human Rights Documentation Centre Ravi Nair, tidligere kammeradvokat G.S Grewal, Prof. Dipankar Gupta og flere udenlandske repræsentationer

²² Herunder tidligere kammeradvokat G.S Grewal, Principal Secretary Dept. of Home Affairs & Justice og menneskerettighedsadvokat Rajvinder Singh Bains

Menneskerettighedsadvokat Ranjan Lakhanpal påpegede, at tortur forekommer i hele politiet. Antallet af sager om tortur er steget i forhold til tidligere. Som årsag hertil anførte Lakhanpal, at politiet tidligere blot dræbte de tilbageholdte, men at den mulighed ikke eksisterer i dag.

Inspector General of Police Punjab, M.P.S. Aulakh fandt, at tortur ikke længere er generelt forekommende, men at politiet kan være meget hårdhændede. Ifølge Aulakh har politiet begået overgreb, som de er blevet straffet for. Aulakh sagde, at der i dag er mulighed for at gå til domstolene, hvis man har været udsat for tortur og nævnte, at der verserer sager om tortur mod politiet. Endvidere pegede Aulakh på muligheden for at gå til menneskerettighedskommissionen.

*Flere af de adspurgte kilder*²³ udtrykte bekymring over politiets opførsel og påpegede, at manglende uddannelse inden for efterforskningsmetoder blandt andet var årsag til den omfattende brug af politivold. Politiet er tidligere alene blevet oplært i at skyde og dræbe. Kilderne påpegede, at det er vanskeligt at ændre attituden hos politiet, og at det tager tid og kræver uddannelse og ressourcer. Kilderne var dog enige om, at menneskerettighedskommissionerne har sat fokus på problemerne med politiets opførsel også anvendelsen af tortur.

Om torturmetoderne anførte *en udenlandsk repræsentation*, at myndighederne anvender sofistikerede metoder, som ikke efterlader tydelige mén. Repræsentationen nævnte dog også, at der er metoder som efterlader mén, eksempelvis brænding med cigaretter. Ifølge repræsentationen er der også falske forklaringer om tortur, ligesom den udtalte, at fysiske mén kan være en følge af andet end tortur

Menneskerettighedsadvokat Ranjan Lakhanpal oplyste, at han siden 1992 har haft 2000 sager vedrørende tortur, voldtægt, forsvindinger m.v., men at situationen er forbedret p.g.a. konfliktnes nedtrapning. Lakhanpal fortalte, at der findes særlige torturværelser, som man vil kunne se, hvis man besøger et tilbageholdelsessted. Torturen består ifølge Lakhanpal blandt andet i at bagbinde hænderne og hænge den pågældende op i loftet, at gennemtæve vedkommende med "batar" (bredt bælte af læder eller lignende), at presse benene fra hinanden til det bløder, at give elektriske stød, herunder på kønsorganerne, at holde ansigtet under vand indtil den pågældende er ved at kvæles og at hælde brændende sand på fødderne.

Menneskerettighedsadvokat Rajvinder Singh Bains påpegede, at der på enhver politistation findes torturredskaber, herunder lænker og ruller. Han tilføjede, at High Court har udstedt en kendelse om, at torturredskaber skal fjernes, men at det ikke er sket.

Rajesh Chhabra, Dept. of Home Affairs & Justice, var af den opfattelse, at tilbageholdte bør overføres til fængsler om natten og således ikke tilbeholdes på politistationer, da torturen især finder sted på politistationerne om natten. Som eksempler på torturformer nævnte Chhabra gennembanking, brud på arme og ben og elektrochok.

Medlem af menneskerettighedskommissionen i Punjab, T.S Cheema, nævnte også, at torturen oftest foregår om natten, og at betjentene mange gange er påvirket af spiritus. Cheema tilføjede, at

---

²³ Menneskerettighedsadvokater, myndigheder og udenlandske repræsentationer

torturinstrumenterne ikke ligger fremme på politistationerne, når menneskerettighedskommissionen besøger dem.

Tidligere dommer Ajit Singh Bains fandt, at personer, der bliver anholdt i dag, bliver udsat for de samme former for tortur som tidligere, og at der er tale om meget grove former. Bains gjorde opmærksom på, at følger af tortur som for eksempel impotens, er et meget stort og overset problem. De torturerede fortæller ikke selv herom.

Menneskerettighedsaktivist Jaspal Singh Dhillon nævnte ligeledes at torturformerne ikke har ændret sig, men tilføjede, at der i dag kun er få sager. Folk bliver hængt op i armene, udsat for elektrochok m.v.

Dr. Vineeta Gupta, People's Union for Civil Liberty, oplyste, at torturmetoderne i dag typisk består i at rulle et træstykke over benene, ligesom der anvendes elektrochok. Gupta fortalte, at læger ikke er til stede under udførelsen af torturen, men at læger efterfølgende er med til at manipulere med rapporterne, således at der dækkes over forbrydelsen.

En højtstående embedsmand fra de lokale myndigheder i Punjab, som ønskede at være anonym, sagde, at tortur i hele Indien finder sted i politiets varetægt, men ikke i fængslerne. Embedsmanden nævnte, at den anvendte tortur ikke efterlader fysiske mén. Han henviste i den forbindelse til, at pågældende vil blive bragt til et hospital, hvis der er synlige skader, og at der vil blive indledt en sag mod politiet.

Med hensyn til **målgruppen** for tortur bemærkede *menneskerettighedsadvokat Ranjan Lakhanpal*, at alle risikerer at blive udsat for tortur, og at ingen gruppe er i større risiko for denne behandling end andre. En anden *menneskerettighedsadvokat Rajvinder Singh Bains*, udtalte, at indflydelsesrige personer og folk med penge ikke får problemer. Han tilføjede, at det eventuelt kan hjælpe et offer, hvis sagen omtales i pressen, men at pressen ikke altid ser den store nyhedsværdi i den type sager. *En udenlandsk repræsentation* oplyste, at tortur primært går ud over folk fra de lavere sociale lag.

Professor Dipankar Gupta anførte, at tortur og anden politibrutalitet stort set stoppede med den ændrede politiske og sikkerhedsmæssige situation i Punjab. Tilfælde af tortur kan dog stadig forekomme, men tortur er i dag ikke politisk begrundet, men har mere tilfældighedens karakter.

Gupta nævnte, at kvinder også udsættes for tortur for eksempel i form af voldtægt.

Menneskerettighedsadvokat Ranjan Lakhanpal nævnte også kvinder som en gruppe, der udsættes for voldtægt, ligesom *Dr. Vineeta Gupta* var af den opfattelse, at antallet af personer, som udsættes for vold er steget, og at der forekommer kvinderelateret vold.

*De fleste af de adspurgte kilder*²⁴ sagde, at de ikke havde kendskab til, at børn havde været udsat for tortur inden for de seneste to-tre år. *Menneskerettighedsadvokat Ranjan Lakhanpal* mente dog, at unge som gamle risikere at blive udsat for tortur og nævnte en 76-årig, en 17-årig og en 14-årig.

---

²⁴ Direktør for South Asia Human Rights Documentation Centre, menneskerettighedsadvokat Rajvinder Singh Bains, menneskerettighedsaktivist Jaspal Singh Dhillon, medlem af menneskerettighedskommissionen i Punjab T.S Cheema og Baljit Kaur, Movement Against State Repression

Tidligere kammeradvokat G.S Grewal påpegede, at sagerne vedrørende overgreb på menneskerettigheder i dag har en anden karakter end tidligere, idet overgrebene i dag er individuelt og konkret begrundede. Sikker bliver således ikke udsat for tortur blot fordi de er sikker eller på grund af generelle politiske forhold.

Baljit Kaur, *Movement Against State Repression*, anførte, at tilbagesendte vil blive betragtet som mistænkelige, anholdt og udsat for tortur. Et andet medlem af bevægelsen (MASR), Inderjit Singh Jaijee, tilføjede, at personer, som bliver sendt tilbage til Indien som afviste asylansøgere, automatisk vil blive afhørt, og at afhøring ifølge Jaijee indebærer tortur.

Flere kilder omtalte problemerne med **dødsfald i myndighedernes varetægt**.

Af NHRCs årsrapport 1997-1998 (som er den senest udgivne) fremgår det, at kommissionen var utilfreds med de rapporter, som den modtog efter dødsfald i politiets varetægt. For at undgå at der eksempelvis blev manipuleret med de lægelige post mortem erklæringer, anbefalede NHRC delstatsregeringerne, at der blev optaget videofilm i forbindelse med post mortem undersøgelserne, og at videobåndene blev fremsendt til NHRC.

Menneskerettighedsadvokat Ranjan Lakhanpal var således af den opfattelse, at antallet af personer, der dør i myndighedernes varetægt, er steget. Lakhanpal kunne ikke angive antallet. Han forklarede, at Supreme Court har udstedt en ordre om, at alle personer, som dør i myndighedernes varetægt post mortem skal videofilmes, ligesom der skal udarbejdes en særlig rapport, som skal fremsendes til den nationale menneskerettighedskommission. Lakhanpal påpegede, at der dog ikke kommer noget ud af det, idet lægerne samarbejder med politiet, og at de dermed er med til at dække over politiets forbrydelser. Menneskerettighedskommissionen konkluderer således, at der ikke er tale om et dødsfald, der har med myndighedernes varetægt at gøre, men derimod om en naturlig død. Ved naturlig død, skal der ikke udarbejdes en rapport.

Dr. Vineeta Gupta omtalte ligeledes reglerne om, at personer der er døde i politiets varetægt skal videofilmes post mortem på et hospital for derved eventuelt at afsløre tortur. Hun fremhævede, at fotograferne ikke har forstand på, hvad det er, de skal se efter, når de filmer.

Menneskerettighedsadvokat Navkiran Singh oplyste, at han kendte til sager, hvor personer var døde i myndighedernes varetægt. Amrik Singh Muktsar og Harshinder Singh fra *Committee for the Coordination on Disappearances in Punjab* nævnte også, at der stadig er sager om personer, som dør i myndighedernes varetægt, men at antallet er mindre end tidligere.

Afslutningsvis skal det påpeges, at flere kilder²⁵ pegede på, at Indien generelt set er et voldeligt samfund, og at tortur ikke er begrænset til bestemte politiske eller religiøse grupper. Vold forekommer således i politiets varetægt, i familier, i forbindelse med demonstrationer og ved andre

---

²⁵ En udenlandsk repræsentation, en international organisation, en højtstående embedsmand, der ønskede at være anonym, menneskerettighedsadvokat Ranjan Lakhanpal, tidligere dommer Jaspal Singh, menneskerettighedsadvokat Ashok Agrwaal, Ravi Nair, tidligere kammeradvokat G.S Grewal og Dr. Vineeta Gupta, People's Union for Civil Liberty.

politiske aktiviteter. *Andre kilder*²⁶ bemærkede endvidere, at situationen i andre dele af Indien, herunder Kashmir, Bihar og Uttar Pradesh er værre end i Punjab.

Det skal også nævnes, at *Rajesh Chhabra (Dept of Home Affairs & Justice)* oplyste, at der forberedes et møde for politifolk med henblik på at implementere de retningslinier for politiets opførsel, som den nationale menneskerettighedskommission har udstedt²⁷. Chhabra oplyste yderligere, at myndighederne har etableret et uddannelsesprogram for de ansatte.

I perioden 22.-25. september 1999 blev der afholdt et symposium i Delhi vedrørende ofre for tortur. Symposiet var arrangeret af IRCT og den nationale menneskerettighedskommission i samarbejde med The Indian Medical Association og The Indian Law Institute²⁸. Delegationen mødtes med medlem af IRCT for Indiens program, *Dr. Jagdish C. Sobti*. Han var optimistisk med hensyn til effekten af arbejdet i centeret, men understregede, at det vil tage tid. Da projektet er i sin spæde start, er det ikke muligt på nuværende tidspunkt at udtale sig om effekten heraf.

8.4.5 Officielle og uofficielle tilbageholdelsessteder

Rajesh Chhabra (Department of Home Affairs & Justice, Punjab) oplyste, at 10.666 personer er tilbageholdt i forskellige fængsler i Punjab. Cirka 3000 (28%) af disse er dømt, mens cirka 7000 personer har en verserende sag, og ikke er blevet løsladt mod kaution. Delegationen fik ikke oplysninger om, hvad de pågældende er tilbageholdt for. Kilden oplyste, at der er cirka 300 politistationer og 37 fængsler i Punjab.

T. S. Cheema, medlem af Punjab State Human Rights Commission, anførte, at kommissionen besøger fængslerne. Forholdene i fængslerne er blevet meget bedre og henviste herved til, at de har fået bedre sanitære forhold, ventilationssystemer, bedre mad, bedre besøgsforhold m.v. Kommissionen påpegede dog, at de skal informere om besøg i forvejen. Cheema oplyste, at der er særlige fængselsafdelinger for unge og særlige afdelinger for kvinder.

Menneskerettighedsadvokat Ranjan Lakhanpal oplyste, at standarden i fængslerne er meget dårlig, og at de indsatte bliver tvunget til at arbejde dag og nat med al slags arbejde, ligesom de kun lige får mad nok til at overleve. Hvis man derimod har penge, kan man købe sig til bedre forhold.

En udenlandsk repræsentation påpegede, at fængslerne er overfyldte, og det medfører vold fangerne imellem og mellem fangerne og fangevogterne.

UNHCR er ikke til stede i selve Punjab. UNHCR oplyste, at fængslerne i og omkring Delhi generelt er meget overfyldte.

---

²⁶ Jaspal Singh, Ravi Nair, G.S Grewal, Dipankar Gupta og flere udenlandske repræsentationer.

²⁷ Delegationen fik på den danske ambassade udleveret et program om menneskerettigheder, som indgår i undervisningen i politiuddannelsen. Ambassaden havde modtaget programmet af Kiran Bedi, der er leder af politiakademiet i Delhi. Det fremgår af programmet, at en række kurser er planlagt i Chandigarh i perioden 2000-2001

²⁸ Målgruppen for symposiet var ansatte inden for sundhedsvæsenet, politi- og retsvæsen, uddannelse og medier. Hovedformålet med symposiet var at reducere forekomsten af tortur i Indien gennem præventivt arbejde og viden, samt styrke rehabiliteringshjælpen for torturofre. Som afslutning på symposiet blev der udfærdiget en "Delhi Declaration" kaldet "Freedom from Torture".

Ajit Singh Bains, Ranjan Lakhanpal, Ravi Nair og Jaspal Singh anførte, at der er uofficielle tilbageholdelsessteder alle steder i Punjab, men kunne ikke sige noget om, hvor disse er, eller hvor mange der er. *Jaspal Singh* og *Rajan Lakhanpal* tilføjede, at der er nogle særlige politihovedkvarterer og særlige rum på politistationer, som bliver brugt til at torturere personer i.

Ravi Nair anførte, at antallet af uofficielle steder er meget mindre end tidligere, men at de findes. Det er vanskeligt at navngive og placere disse geografisk. Et uofficielt tilbageholdelsessted kan eksempelvis være i en nedlagt skole.

G.S. Grewal, tidligere kammeradvokat, oplyste, at der ikke er nogen uofficielle tilbageholdelsessteder i Punjab i dag. *Grewal* anførte endvidere, at fængslerne generelt er dårlige i Indien, men at fængslerne i Punjab faktisk er nogle af de bedste set i forhold til resten af landet. *Grewal* bemærkede dog, at fængslerne generelt set er meget overfyldte.

Rajvinder Singh Bains fortalte, at pårørende går til high court med henblik på at få oplysninger om deres familiemedlemmer, som de mener er ulovligt tilbageholdt af politiet. Dette er imidlertid meget ressourcekrævende, og det er ofte et spørgsmål om held, hvorvidt det lykkes at finde frem til og få løsladt de pågældende. I nogle tilfælde har de pågældende været tilbageholdt i private boliger på politiets område.

8.4.6 Forekomsten af forsvindinger

Delegationen mødtes med Committee for the Coordination of Disappearances in Punjab (CCDP), *Amrik Singh Muktsar* og *Harshinder Singh*. Mandatet for komitéens arbejde er undersøgelse af forsvindinger i perioden juni 1984–1997, og komitéen tager ikke nye sager op. Komitéen har udgivet en rapport vedrørende forsvindinger i perioden 1984-1997. I rapporten analyseres 838 tilfælde med en angivelse af ofrenes sociale og uddannelsesmæssige baggrund.

*Der var stort set enighed blandt de adspugte kilder*²⁹ om, at forsvindinger og udenretslige henrettelser næsten ikke forekommer eller forekommer i et lille antal. Dette gælder såvel almindeligt kriminelle som politisk aktive.

Amrik Singh Muktsar og Harshinder Singh, Committee for the Coordination on Disappearances in Punjab, oplyste, at udenretslige henrettelser ikke længere finder sted i Punjab. Dette skyldes imidlertid ikke en ændret attitude i politiet, men at der ikke er nogen terrorisme tilbage i Punjab. De pågældende vurderede imidlertid, at problemer omkring forsvindinger og udenretslige henrettelser vil dukke op på ny, hvis problematikken fra 1984 opstår igen.

Ravi Nair oplyste, at CCDP havde gjort et godt stykke arbejde, og at arbejdet har haft en præventiv effekt på forekomsten af forsvindinger.

S. S. Mann oplyste, at forsvindinger og udenretslige henrettelser ikke er stoppet.

Der henvises endvidere til afsnittet om menneskerettighedskommissionerne.

---

²⁹ *Ravinder Singh Bains, Ravi Naur, To udenlandske repræsentationer (BRD og UK), Ranjan Lakhanpal*

8.5 Menneskerettighedskommissionerne

The National Human Rights Commission (herefter NHRC) blev etableret i 1993. Det retlige grundlag er "The Protection of Human Rights Act, 1993". (Bilag 4)

Kommissionen er et uafhængigt organ bestående af fem medlemmer: En formand, som skal have været øverste dommer (Chief Justice) i Supreme Court (højesteret), et medlem som er eller har været dommer i Supreme Court, et medlem som er eller har været øverste dommer ved en high court (landsret) og to medlemmer, som udpeges blandt personer med praktisk erfaring fra arbejde med menneskerettigheder.³⁰

Til Kommissionen er knyttet et sekretariat, som ledes af en generalsekretær.

Udover den nationale menneskerettighedskommission er der etableret menneskerettighedskommissioner på delstatsniveau i en række stater, heriblandt i Punjab (Punjab State Human Rights Commission, herefter PHRC). Sammensætningen af medlemmerne svarer til sammensætningen i den nationale kommission blot med den forskel, at formanden skal have været ledende dommer i en high court, en anden dommer skal have været dommer i high court, og at den tredje dommer skal have været dommer ved en distriktsdomstol i den pågældende stat. Kommissionens funktioner svarer tillige til de, der gælder for den nationale kommission.

Kommissionernes opgaver

Kommissionerne skal undersøge overtrædelser af menneskerettigheder enten på begæring af et offer for krænkelse, en person, som repræsenterer den krænkede (advokat) eller af egen drift. Endvidere kan kommissionerne intervenere i retssager med påstande om menneskerettighedsovergreb. Herudover foretager kommissionens medlemmer besøg i detentioner og fængsler. Kommissionerne har også rådgivende funktioner i forhold til regeringen i forbindelse med implementeringen af internationale menneskerettighedsstandarder på det nationale lovgivningsområde. Endelig skal kommissionerne informere og udbrede kendskabet til menneskerettigheder, herunder støtte NGO'er og institutioner, som arbejder med menneskerettigheder.³¹

Kommissionerne kan alene beskæftige sig med menneskerettighedsovergreb begået af offentligt ansatte.³² Endvidere er Kommissionerne kun beføjet til at behandle sager, som er rejst senest et år efter overgrebet har fundet sted.³³

Kommissionernes beføjelser

---

³⁰ Medlemmerne udpeges af præsidenten efter anbefalinger fra en komité bestående af højtstående politikere fra såvel regeringen som oppositionen. Formanden udpeges for en periode af fem år. De øvrige medlemmer udpeges tillige for en periode af fem år med mulighed for forlængelse i yderligere en periode af fem år. For såvel formanden som de øvrige medlemmer gælder en aldersgrænse på 70 år.

³¹ Jf. Protection of Human Rights Act, 1993 12

³² Ibid. 12(a)

³³ Ibid 36(2)

På baggrund af kommissionernes undersøgelser kan kommissionerne:

- anbefale at der sker retsforfølgelse af den offentligt ansatte person, som har foretaget menneskerettighedskrænkelsen
- opfordre til at Supreme Court eller high courts tager de nødvendige retlige skridt
- anbefale at der udbetales kompensation til offeret eller offerets familie

Kommissionerne skal fremsende en kopi af undersøgelsesrapporterne til den aktuelle delstatsregering, som inden en måned skal svare på de anbefalinger Kommissionen har givet. Svaret skal indeholde oplysninger om, hvilke tiltag regeringen vil foretage sig. Undersøgelsesrapporterne skal offentliggøres.

Når det drejer sig om menneskerettighedskrænkelser foretaget af de militære styrker er Kommissionernes beføjelser begrænset til at anmode om en rapport fra Centralregeringen og på baggrund af rapporten enten ikke at foretage sig yderligere eller fremkomme med anbefalinger til regeringen. Centralregeringen skal informere Kommissionerne om, hvilke skridt der er taget inden tre måneder.

Kommissionerne skal fremsende en årlig rapport til centralregeringen og til delstatsregeringerne. Kommissionerne kan endvidere til enhver tid udgive yderligere rapporter om emner, som de finder så vigtige eller af så presserende karakter, at de ikke bør afvente den årlige rapport.

Generalsekretær N. Gopaldaswami, NHRC, oplyste yderligere, at centralregeringen og delstatsregeringerne sørger for, at rapporterne forelægges House of Parliament eller den statslige lovgivende forsamling sammen med et notat om, hvilke tiltag regeringerne har foretaget sig eller agter at foretage sig på baggrund af Kommissionens anbefalinger. Hvis regeringen har valgt ikke at acceptere Kommissionens anbefalinger, skal begrundelsen herfor fremgå af notatet.

Vurdering af kommissionernes arbejde i praksis

Flere af de adspurgte kilder gav udtryk for, at menneskerettighedskommissionerne har haft en vigtig funktion, idet de har sat fokus på spørgsmålet om menneskerettigheder og overholdelsen af disse. *UNHCR* var således af den opfattelse, at *NHRC* fungerer godt. *UNHCR* kontakter eksempelvis *NHRC* i tilfælde hvor asylansøgere, som opholder sig i Indien, oplever menneskerettighedskrænkelser. *UNHCR* anførte imidlertid, at *NHRC* er overbebyrdet med sager, og at sagerne behandles meget forskelligt af de forskellige kommissioner.

N. Gopaldaswami, generalsekretær for NHRC, nævnte, at de fleste sager drejer sig om politivold, og at de mange sager om politivold skyldes den manglende uddannelse af politiet. Politiet i Punjab rekrutteres altid blandt folk fra Punjab, og man vil ikke ansætte politi fra andre delstater. *NHRC* har dets eget undersøgelsesteam, men Central Bureau of Investigations (*CBI*) foretager også undersøgelser for *NHRC*.

Ravi Nair, direktør for South Asia Human Rights Documentation Centre, var meget kritisk over for *NHRCs* role i forhold til Punjab, og sagde at det er spild af tid at henvende sig til *NHRC*. *NHRC*

kan ikke rejse anklager over for militærfolk uden regeringens tilladelse. Dette skyldes "The Armed Forces Special Powers Act", som oplister de situationer, hvor der må udøves særlige magtbeføjelser (se afsnit om særlovgivningen under retssystemet). Det betyder ifølge Ravi Nair i realiteten, at der ikke rejses anklager mod militærfolk. Ravi Nair mener ikke, at der eksisterer en reel mulighed for at modtage kompensation for menneskerettighedsovergreb. Ravi Nair beklagede, at NHRC ikke er en egentlig anklagemyndighed. Ravi Nair satte endvidere spørgsmålstegn ved rekrutteringen af kommissionens medlemmer, idet det er en meget begrænset gruppe af folk, der kan udpeges til at sidde i den. Samtidig udtalte han, at institutionen generelt nyder stor respekt, og at dens profil styrkes via dens aktiviteter.

Tidligere kammeradvokat G.S Grewal fandt ikke, at NHRC havde været i stand til at udrette meget. NHRC fæster alene lid til politiets undersøgelser. Politiet bliver ansat til at foretage undersøgelserne, og NHRC har ifølge Grewal opgivet at foretage egne undersøgelser.

Menneskerettighedsadvokaten Ashok Agrawal mente, at lovgivningen, som kommissionens arbejde baseres på, bør ændres. Han pegede på det problematiske i, at kommissionen kun kan komme med anbefalinger, og at denne er sammensat af afgående high court dommere, som ikke har den rette forståelse for opgaven. Endvidere kritiserede han, at den kun kan ledes af en tidligere ledende dommer, da det begrænser udvalget af formænd. Derudover udtalte han, at der er tale om en meget bureaukratisk institution.

Ashok Agrawal påpegede endvidere, at NHRC ikke er tilstrækkelig uafhængig og nævnte i den forbindelse, at undersøgelsesteamet består af politifolk, og at blandt andet lederen af undersøgelsesteamet har en række anklager mod sig fra tiden hos politiet.

Menneskerettighedsadvokaten Ranjan Lakhanpal fremhævede ligeledes det problematiske i, at NHRC kun kan komme med anbefalinger. Lakhanpal nævnte, at der kun er blevet givet kompensation i få af de sager, hvor politiet har foretaget overgreb på anholdte. Kompensationen er imidlertid ikke blevet givet efter en retssag, hvor den anklagede er blevet dømt. Lakhanpal mente, at Kommissionen har haft en psykologisk effekt, men at der ikke er fulgt tilstrækkelig op på Kommissionens anbefalinger.

Dr. Vineeta Gupta beklagede ordningen med de uofficielle kompensationer, og kaldte i den forbindelse NHRC for "et sofistikeret redskab for bestikkelse". Hun fandt det således utilfredsstillende, at den kompensation, der ydes, ikke kommer fra den anklagede men fra politiet og dermed fra det offentlige. Vineeta Gupta var kritisk over for institutionen, idet hun ikke fandt NHRC effektiv, hun påpegede endvidere, at Kommissionens anbefalinger ikke bliver fulgt. Hun havde kun kendskab til, at der var blevet ydet egentlig kompensation i to tilfælde.

Pensioneret dommer Ajit Singh påpegede, at det er et problem, at det er politifolk som foretager undersøgelser for NHRC. Endvidere fandt han det kritisabelt, at kommissionen alene kan behandle sager, som er under et år gamle, og at der ikke kan foretages uanmeldte besøg på politistationer, i fængsler og lignende steder. Ajit Singh fremhævede dog kommissionens vigtige funktion som vagthund.

Dommer T.S Cheema fra Punjab State Human Rights Commission oplyste, at undersøgelsesgrupperne består af politifolk, som er ansat i en begrænset periode hos PHRC. Central Bureau of Investigation (CBI) bruges ikke til undersøgelserne, da det tager for lang tid. Undersøgelsesgrupperne foretager såkaldt fact-finding. På baggrund af disse fact-findings udsteder PHCR anbefalinger, hvorefter politiet på den omhandlede politistation selv skal undersøge sagen nærmere. Hvis kommissionen ikke er tilfreds med undersøgelserne, kan den anmode om yderligere undersøgelser. Cheema understregede, at politiet har utrolig stor magt, og at folk derfor er bange for at rejse en sag mod politiet hos PHCR. De frygter repressalier fra de politifolk, som er ansat til at undersøge sagerne.

Ifølge Cheema bliver politifolk aldrig fængslet. De bliver enten løsladt mod kaution eller manipulerer med læger eller politifolk.

Han oplyste yderligere, at der i 1999 havde været mere end 2000 sager i HRC i Punjab. Over halvdelen af sagerne drejede sig om klager over tortur i politiets varetægt. Cirka 12 sager vedrørte dødsfald i politiets varetægt. HRC i Punjab modtager cirka 10-15 sager om dagen. Cheema oplyste, at staten hidtil har fulgt PHRCs anbefalinger.

Man kan frit vælge om en sag skal rejses ved NHRC eller ved PHRC i delstaten. Kommissionerne kan også tage sager op af egen drift. I HRC arbejder hvert kommissionsmedlem med egne sager. Afhængig af sagens karakter forelægges sagen for formanden eller for hele kommissionen. Sager vedrørende hæren eller paramilitære grupper anlægges altid ved NHRC.

En udenlandsk repræsentation fandt, at PHRC er en af de mere aktive menneskerettigheds-kommissioner, og at den udfører et godt stykke arbejde. Formanden er meget aktiv, og kommissionen udfylder en vigtig rolle.

Menneskerettighedsadvokat Rajvinder Singh Bains udtalte, at de politifolk, som er ansat af PHRC, generelt er til at stole på, ligesom Bains har tillid til kommissionens medlemmer. Singh Bains fremhævede, at der ikke er formalitetskrav, og at det derfor ikke er nødvendigt med en advokat. Endvidere påpegede han, at kommissionen var til gavn for de mindre bemidlede, da det er gratis at anlægge en sag ved kommissionen. Kommissionen har haft en politisk effekt alene ved dens tilstedeværelse. Singh Bains finder, at HRC kan arbejde meget effektivt, når det drejer sig om små sager. I afgørende sager af politisk karakter, er institutionen derimod ineffektiv. Fra 1997 til i dag har R. Singh Bains rejst 50 sager hos PHRC.

Sagen om de ulovlige ligbrændinger

I januar 1995 offentliggjorde the Human Rights Wing of the Shiromani Akali Dal (et politisk parti)³⁴ resultatet af en omfattende undersøgelse, som var foretaget af illegale ligbrændinger udført af politiet i årene 1983/84-1994. Undersøgelsen viste, at adskillige hundrede lig fra Amritsar

---

³⁴ Folkene bag undersøgelsen har senere dannet organisationen Human Rights & Democracy Forum, hvis formand er Jaspal Singh Dhillon.

distriktet var blevet kremeret af politiet. I mange af sagerne hævdedes det, at der var beviser for, at ligene var personer, som var "forsvundet" (henrettet) efter at have været tilbageholdt af politiet.³⁵ Human Rights Wing anmodede efterfølgende High Court i Punjab om at foretage yderligere undersøgelser, men blev afvist. I april 1995 forsøgte "the Committee for Information and Initiative on Punjab" (CIIP), som er en menneskerettighedsorganisation i Delhi, at få Supreme Court til at undersøge sagen. Supreme Court gav derefter ordre til the Central Bureau of Investigation (CBI) om at efterforske sagerne. I december 1996 havde CBI således taget initiativ til undersøgelse af i alt 2097 lig og identificeret 585 af dem. Under henvisning til, at CBIs undersøgelser tydede på omfattende brud på menneskerettighederne, anmodede Supreme Court i december 1996 NHRC om at undersøge sagen nærmere.

Denne ordre fra Supreme Court til NHRC har siden givet anledning til en del debat om blandt andet NHRCs mandat.³⁶

NHCR erklærede i januar 1999, at den ville begrænse undersøgelserne til de ulovlige ligbrændinger, der havde fundet sted i distrikterne Amritsar, Tarn Taran og Majitha. CIIP og mange andre menneskerettighedsforkæmpere var fortørnede over denne begrænsning i undersøgelserne og har siden forgæves forsøgt at få ændret afgørelsen.³⁷

I januar 1999 opfordrede NHRC, ved en offentligt bekendtgørelse i nogle aviser, familiemedlemmer til de kremerede personer til at henvende sig med deres krav på kompensation. Den 10. marts 1999 blev fastsat som sidste frist for henvendelse. I juni 1999 forlød det, at NHRC, på baggrund af den offentlige bekendtgørelse, kun havde modtaget 80 henvendelser med krav om kompensation.

N. Gopaldaswami, NHRC, bemærkede, at NHRC alene har modtaget henvendelser fra pårørende i 80 sager vedrørende de ulovlige kremeringer. Han oplyste tillige, at mange advokater har argumenteret for, at kremeringssagerne skulle omfatte alle områder i Punjab, hvilket har ført til omfattende polemik. NHRC vil tage skridt til, at der foretages undersøgelser i de 80 sager. På baggrund af disse undersøgelser vil NHRC udstede en række anbefalinger til delstatsregeringerne med henblik på at yde kompensation til de efterladte. *Gopaldaswami* nævnte, at nogle personer har valgt at rejse sagerne ved high courts, da kompensationsniveauet dér er højere.

Tidligere kammeradvokat G. S. Grewal udtalte, at det er svært at føre bevis i kremeringssagerne, da sagerne er svære at undersøge, fordi de går 10 år tilbage.

8.6 Religionsfrihed

Indien er en sekulær/verdslig stat i hvilken religionsfriheden er garanteret i forfatningen. Der er mange religioner og stor varietet i religiøse sekter og undergrupper i landet. Hinduismen er den dominerende religion, idet cirka 82% af Indiens befolkning er hinduer. Sikherne udgør som tidligere nævnt 2% af Indiens befolkning, men i Punjab udgør de majoriteten.

---

³⁵ *A vital opportunity to end impunity in Punjab*, Amnesty International, India, August 1999.

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

Ifølge flere kilder (*Herkawaljit Singh, Grewal, Navkiran Singh og Jaspal Singh Dhillon*) er der ingen restriktioner forbundet med udøvelse af sikhisme i Punjab eller andre steder i Indien.

Advokat Navkiran Singh oplyste, at sikh-templerne ikke generelt overvåges med undtagelse af Det Gyldne Tempel i Amritsar. Myndighederne vil ikke gribe ind over for indholdet af ceremonier/ taler, der fremføres i Det Gyldne Tempel, men vil holde øje med hvem der besøger templet, hvem der opholder sig i templet og hvilke aktiviteter, der er i gang.

Ifølge *Amrith Singh og Harinder Singh, Coordination Committee for Disappearances in Punjab (CCDP)* er de fleste sikh-templer i dag infiltreret af politiets agenter, som betales for at holde øje med templerne. Specielt i forhold til Det Gyldne Tempel i Amritsar er der folk, der regelmæssigt rapporterer til politiet om aktiviteterne i templet. CCDP påpegede, at en sikh, der lader sig døbe, er i en særlig risikogruppe i forhold til politiet, og at 80-90% af de militante sikher var døbte sikhere. I dag er der ifølge CCDP højst 5-10% af sikherne, der lader sig døbe, og det er især sikher, der tilhører de lavere sociale lag. Der er ikke nogen speciel tradition for at lade sig døbe og heller ikke en bestemt alder for dåb blandt sikherne – det sker ifølge CCDP når vedkommende ”er parat”. Efter dåben forpligter sikherne sig til at følge en streng moral – de må bl.a. ikke ryge og indtage alkohol – og de skal bære de 5 K’er.

CCDP oplyste endvidere, at der er stor forskel på, hvordan andre befolkningsgrupper ser på sikherne. Hvis en sikh f.eks. offentligt går imod rygning, vil vedkommende blive stemplet som fundamentalist. Ligeledes vil en sikh-advokat, der optræder i retten med et løsthængende skæg, blive opfattet anderledes af dommerne end en sikh, der har bundet skægget op eller evt. har barberet sig.

Jaspal Singh Dhillon, Human Rights and Democracy Forum, oplyste, at det siden 1992 har været en pligt for dem, der administrerer sikh-templerne, at udlevere lister over overnattende gæster til politiet. Ligeledes har sikh-templerne pligt til at forsyne politiet med lister over de sikher, der lader sig døbe. Hvad angår udøvelse af sikh-ritualer i øvrigt, er der ifølge Dhillon ingen restriktioner forbundet hermed, men en sikh vil f.eks. ved fængsling blive tvunget til at aflevere ”de 5 K’er”. De vil dog ikke blive tvunget til at barbere sig eller lade sig klippe.

Dhillon udtrykte endvidere bekymring over, at den fundamentalistiske hindu-organisation RSS (*Rashtgriya Swayamsevak Sangh*)³⁸ er meget aktiv i Punjab i dag. Ifølge Dhillon er der registreret aktiviteter for gruppen i 8000 ud af Punjabs 12.500 landsbyer. RSS folk opsøger sikh-templerne, og afholder hindu-ceremonier under påskud af, at sikhisme er en del af hinduismen. Dhillon oplyste, at RSS-gruppen har skabt mange problemer for sikherne i forbindelse med fejringen af 300-året for

---

³⁸ RSS, der er grundlagt i 1925, er en vidt udbredt fundamentalistisk hindu-organisation, som blev forbudt i 1992 i forbindelse med ødelæggelsen af moskéen i Ayodhya. Forbuddet blev suspenderet i maj 1993 af Allahabad High Court og endelig løftet i juni 1993 af ”the Unlawful Activities Tribunal”. Ifølge flere kilder (ref. India Country Assessment, CIPU, Home Office, UK, September 1999, p.53) udøver RSS i dag et betydeligt tryk på BJP regeringen, som den siges at være tæt forbundet med. Generelt er bevægelsen mod reformer og modernisering såsom handelsliberalisering, urbanisering og import af udenlandsk teknologi. Der er også rapporteret om, at RSS kræver kontrol i de delstater, hvor BJP er ved magten, enten alene eller i coalition med andre.

Khalsaens fødsel fra april 1999 til april i år. Han henviste endvidere til en konkret begivenhed i Patiala i februar i år, hvor RSS-gruppen havde afbrændt en statue af Bhindranwale - fire dage efter at sikkerne havde haft en ceremoni for at fejre Bhindranwales fødselsdag.

Flere andre kilder (*UNHCR, S.S. Mann, CCDP*) gav ligeledes udtryk for deres bekymring over RSS og den stigende fundamentalistiske højredrejning i det indiske samfund. Kilderne var nervøse for, hvilke konsekvenser RSS-bevægelsens indflydelse kan have for de religiøse mindretal i et fremtidigt Indien.

8.7 Bevægelsesfrihed

I henhold til artikel 19 i den indiske forfatning er der fri bevægelighed i Indien. Alle de adspurgte kilder³⁹ oplyste, at der er fri bevægelighed i Indien, og at der ikke er nogen restriktioner i adgangen til at flytte fra en stat til en anden. Der er heller ingen regler om, at de pågældende skal lade sig registrere i forbindelse med en flytning fra en stat til en anden.

Det blev imidlertid fremhævet af *menneskerettighedsadvokat Ashok Agrwal, Prof. Dipankar Gupta og tidligere kammeradvokat G.S. Grewal* at det praktisk er vanskeligt at flytte medmindre den pågældende har økonomiske midler. Der er stor arbejdsløshed i Indien, og staten yder ikke støtte til for eksempel bolig.

8.7.1 Muligheden for at søge beskyttelse i andre dele af Indien

I forbindelse med spørgsmålet om bevægelsesfrihed rejste delegationen tillige spørgsmålet om muligheden for at søge beskyttelse i andre dele af Indien.

Ravi Nair, direktør for South Asia Human Rights Documentation Centre, mente, at en højt profileret person ikke vil kunne tage til andre dele af Indien uden at blive eftersøgt, men at dette er muligt for en lavt profileret person. Hvis man først en gang er på en liste over eftersøgte personer, så forbliver man der. Hvis man virkelig er eftersøgt kan man ifølge Nair ikke benytte et internt flugtalernativ. Nair uddybede, at der er tale om en såkaldt "højt profileret", hvis man er en nøgleperson inden for pengeindsamling eller opbygger infrastrukturen i en bevægelse. Det afgørende er, hvor vigtig en rolle den pågældende har i konflikten. *Menneskerettighedsadvokaterne Ashok Agrawal og Rajvinder Singh Bains* oplyste, at politiet tidligere ville tage til andre stater og finde en eftersøgt, men at det ikke forekommer så meget i dag.

Ranjan Lakhanpal og Jaspal Singh Dhillon anførte, at der ikke er mulighed for at tage til andre dele i Indien og søge beskyttelse der, idet politiet fra Punjab vil tage dertil og finde den pågældende. Jaspal Singh Dhillon tilføjede, at politiets rapporteringssystem er effektivt, og selv om der ikke er pligt til at lade sig registrere, vil politiet overvåge tilflyttere.

De udenlandske repræsentationer oplyste, at der ikke er grund til at tro, at en person, som har eller har haft problemer i Punjab, ikke vil kunne tage ophold i andre dele af Indien. En af repræsentationerne henviste herved til, at der ikke er nogen kontrol hermed, ligesom en

---

³⁹ Udenlandske repræsentationer og flere menneskerettighedsadvokater, Ravi Nair, Agrwal og tidligere kammeradvokat G.S. Grewal

repræsentation henviste til, at myndighederne i Delhi ikke får besked om eftersøgte i Punjab. Det blev understreget, at der er tale om en ændret situation, og at dette ikke var muligt tidligere.

En af de udenlandske repræsentationer oplyste endvidere, at tidligere terrorister – såkaldte ”hard-core” - der har været fængslet i Indien eller i udlandet, nu er vendt tilbage til et normalt liv i Indien, også i Punjab.

Prof. Dipankar Gupta vurderede, at en person kan tage ophold i andre dele af Indien og være i sikkerhed, medmindre der er tale om en politisk forfulgt.

Flere kilder (Ashok Agrwal, Prof. Dipankar Gupta, G.S. Grewal) fandt, at det ikke er praktisk muligt at tage ophold i andre dele af landet, medmindre den pågældende har de økonomiske ressourcer til det. Der er således ikke mulighed for at få støtte af staten til bolig og lignende, og der er meget stor arbejdsløshed i Indien.

En udenlandsk repræsentation og tidligere militærmand K.S. Gill oplyste, at sikkerne er meget organiserede og hjælpsomme over for hinanden.

9. Pasudstedelse og ud- og indrejseforhold

Pasloven fra 1967 er fortsat gældende i Indien. *Gurjeet Singh* (Udenrigsministeriet) oplyste, at der siden 1967 er foretaget forskellige ændringer og tilføjelser til loven.

Gurjeet Singh anførte, at myndighederne også er ved at ændre proceduren for udfærdigelse af pas, således at pas i fremtiden vil blive udskrevet maskinelt, ligesom fotos i fremtiden vil blive scannet ind i passet. Singh oplyste endvidere, at udstedelse af pas er blevet lettere, og at systemet er blevet mere ensrettet og gennemsigtigt. Kriminelle kan fortsat have problemer med at få udstedt et pas. Det lokale politi vil således forinden pasudstedelsen blive bedt om at undersøge den pågældendes forhold, herunder undersøge om der verserer en sag mod den pågældende, hvor den pågældende har været de sidste par år, hvor den pågældende bor, hvilket arbejde vedkommende har og lignende. Dette gælder alle personer, der søger om udstedelse af pas, og der er tale om en meget grundig kontrol.

Gurjeet Singh oplyste, at ansøgning om pas kan indgives ved personlig henvendelse, ved en trediemand, der er bemyndiget hertil eller sendes med post⁴⁰. Den pasudstedende myndighed sender herefter ansøgningen vedlagt forskellige dokumenter til det lokale politi til verifikation. Passet kan afhentes personligt, af en trediemand, der har bemyndigelse dertil, eller kan sendes til ansøgeren med kurer⁴¹.

Efter artikel 6 i Pasloven kan myndighederne give afslag på udstedelse af pas til en ansøger, hvis der er sandsynlighed for, at personen vil involvere sig i aktiviteter, der er skadelige for Indiens suverænitet og integritet. Gurjeet Singh oplyste, at der er tale om en helt almindelig bestemmelse, og at de fleste lande har en lignende bestemmelse. Bestemmelsen giver hjemmel til, at de pasudstedende myndigheder kan give afslag på udstedelse af pas, hvis politiet efter sin undersøgelse af ansøgerens forhold finder, at der ikke bør udstedes et pas. Gurjeet Singh kunne ikke oplyse nærmere om, hvem bestemmelsen har været anvendt over for.

---

⁴⁰ Ansøgning om pas indgives på en særlig formular og personer med bopæl i Punjab kan indgive ansøgningen i enten Chandigarh eller Jalandhar. Sammen med indgivelse af ansøgningen skal der vedlægges seks fotos i sort/hvid. To fotos skal indsættes i ansøgningen uden den pågældendes underskrift, mens fire fotos skal underskrives på en sådan måde, at halvdelen af underskriften er på fotoet, og halvdelen af underskriften er på ansøgningsformularen. Endvidere skal ansøgningen vedlægges en række dokumenter. Der er krav om at vedlægge attesterede kopier, men originale dokumenter bør også vedlægges med henblik på verifikation. En fotokopi af ansøgerens rationeringskort eller lignende dokumenter, bevis for fødselsdato, skal endvidere vedlægges. Hvis ansøgeren ikke har haft fast bopæl inden for det sidste år, skal ansøgeren udfylde særlige blanketter vedrørende seneste bopælsadresser. Der henvises til Passport Information Booklet, bilag 6.

⁴¹ Det tager som udgangspunkt 35 dage at få udstedt et pas, men i hastende tilfælde kan pas udstedes samme dag, som ansøgningen indgives. Der skal i givet fald være tale om helt særlige grunde, herunder eksempelvis helbredsmæssige forhold, deltagelse i begravelse, arbejdsforhold og lignende. Prisen for udstedelse af et almindeligt pas er 300 rs. (cirka 60 d.kr.), og i hastesager er prisen 1500 rps. (cirka 350 d.kr.).

Det var ikke kildens indtryk, at der gives specielt mange afslag til personer fra Punjab. Det blev oplyst, at Punjab er en af de stater med det højeste antal pasansøgninger i Indien.

Hvis en person mister sit pas i udlandet og skal have udstedt et nyt, kan ansøgningen indgives til ambassaden i det pågældende land. Ambassaden vil herefter sende ansøgningen til det lokale politi i Indien, der undersøger, om den pågældende er berettiget til at få udstedt et pas.

9.1 Falske pas og andre dokumenter

Gurjeet Singh anførte, at det ikke kan udelukkes, at en eftersøgt kan få udstedt et pas mod betaling af bestikkelse. Singh kunne dog ikke sige noget om, hvad omfanget heraf i givet fald er. Det blev oplyst, at udstedelse af pas under falske forudsætninger straffes med en bøde på 6000 rps. (cirka 1200 d.kr.) og seks måneders fængsel.

De øvrige adspurgte kilder (de udenlandske repræsentationer, Ravi Naur, Rajvinder Singh Bains og Grewal) oplyste, at det er meget let at skaffe falske dokumenter i hele Indien. Dette gælder både pas, fødselsattester, attester vedrørende uddannelse og karriere, vielsesattester og ID-kort. Det gælder endvidere arrestordrer og såkaldte F.I.R.- rapporter (First Information Report). To udenlandske repræsentationer oplyste, at det tilsyneladende ikke er særlig dyrt at skaffe falske dokumenter, selv om pas nok vil være lidt dyrere end andre dokumenter. En af de udenlandske repræsentationer oplyste endvidere, at det også er muligt at skaffe falske breve fra advokater.

To af de udenlandske repræsentationer oplyste, at det er meget almindeligt med stavfejl i ægte dokumenter. Dokumenter, som umiddelbart fremstår som værende falske på grund af stavfejl eller lignende, kan derfor ofte være ægte. En af kilderne oplyste supplerende, at mange pas er ægte, men at det ikke er muligt at sige, om dataene er korrekte. Pas kan således tænkes at være udstedt på baggrund af oplysninger, som forældrene mundtligt giver om fødselsdata og navn. Som eksempel nævnte en udenlandsk repræsentation endvidere, at de har set vielsesattester, hvor den viede person var 17-18 år, selv om man skal være 19 år for at blive gift i henhold til loven. Personer ses også ifølge en af repræsentationerne at være indehavere af flere pas eller kørekort, og der er ikke noget system, der kan sikre mod udstedelse af flere dokumenter til den samme person⁴².

En tredje udenlandsk repræsentation oplyste, at det er meget almindeligt, at inderne ikke har en fødselsattest. Tidligere var der ikke noget krav om, at der skulle udstedes en fødselsattest, og det var således op til de pågældende selv at sørge for udstedelsen. Der er derfor mange, der først får udstedt en fødselsattest umiddelbart inden udstedelsen af pas. I dag er der krav om, at fødsler skal registreres, men bøden for manglende registrering er lille. *En anden udenlandsk repræsentation* oplyste, at de fleste inderne har et identitetspapir af en eller anden karakter. Man kan imidlertid selv vælge, om man ønsker at få et dokument udstedt, og manglende vielsesattest behøver således ikke

---

⁴² Der var blandt de udenlandske repræsentationer ikke enighed om, hvor lang sagsbehandlingstiden er for verifikation af dokumenter. En kilde oplyste, at det kunne tage mellem 18 måneder og to år, mens en anden kilde oplyste, at det tager omkring to-tre måneder.

at betyde, at der ikke er indgået et ægteskab. Kilden mente, at særligt kørekort var vanskelige at forfalske.

9.2 Udrejsekontrollen

Immigration Service, der henhører under Indenrigsministeriet, har ansvaret for kontrollen med udrejsende. Det blev oplyst af *de udenlandske repræsentationer*, at eftersøgte også kan udrejse af Indien, enten med falske eller ægte pas, eventuel kombineret med betaling af bestikkelse. To af de udenlandske repræsentationer oplyste, at der ikke er nogen garanti for, at myndighederne i Delhi har oplysninger om eftersøgte fra Punjab.

UNHCR oplyste, at indere, som udrejser ulovligt,⁴³ kan retsforfølges. Den maximale straf ifølge pasloven er to års fængsel eller en bøde på maksimalt 5000 rps. (svarende til cirka 800 kr.).

Ravi Nair, direktør for SAHRDC, oplyste, at myndighederne i Indien har oplysninger om eftersøgte, hvis der er tale om såkaldte højt profilerede. Samme kilde mente også, at eftersøgte ikke vil være i stand til at få udstedt et ægte pas. *Navkiran Singh* oplyste, at myndighederne har lister over eftersøgte, og at listen checkes ved såvel ind- som udrejse. Det er imidlertid muligt at udrejse mod betaling af bestikkelse. To kilder (en udenlandsk repræsentation og Navrikan Singh) oplyste, at det er let at udrejse via Pakistan og Nepal⁴⁴.

9.3 Rejserute

De udenlandske repræsentationer blev spurgt om deres erfaringer med asylansøgers rejserute. Der er imidlertid ikke noget præcist billede af, hvilke rejseruter asylansøgerne vælger. Dette skyldes blandt andet, at asylansøgere ofte henvender sig til myndighederne efter indrejsen, og at mange har destrueret deres rejседokumenter. *En udenlandsk repræsentation og menneskerettighedsadvokat Navrikan Singh* oplyste, at en del tager over grænsen til Nepal, Pakistan, Bhutan, ligesom udrejse sker via de internationale lufthavne i Indien. En udenlandsk repræsentation oplyste, at mange tilsyneladende udrejser via Moskva, hvortil de har skaffet visum. De canadiske myndigheder oplyste, at rejsen til Canada ofte sker via europæiske lufthavne.

9.4 Indrejsekontrollen

UNHCR oplyste, at udfra deres generelle informationer om indere, som vender tilbage efter at have modtaget afslag på asyl i udlandet, udsættes tilbagevendte ikke for problemer, hvis de vender tilbage med gyldige rejседokumenter og deres udrejse også foregik med gyldige rejседokumenter.

---

⁴³ (The Passport Act, 1967, art. 12 og Passports (Entry into India) Rules, 1950)

⁴⁴ I forbindelse med delegationens ind- og udrejse i Delhi lufthavn kunne det konstateres, at såvel indrejsen som udrejsen bliver registreret på computer. På forespørgsel i lufthavnen til en ansat i Immigration Service blev det oplyst, at såvel udenlandske som indiske statsborgere registreres på computer ved ind- og udrejsen.

De som ikke har fulgt de indiske love for ud-og indrejse i Indien⁴⁵ kan retsforfølges. Den maximale straf ifølge pasloven er to års fængsel eller en bøde på maksimalt 5000 rps. (svarende til cirka 800 kr.).

Ifølge UNHCR kan afviste indiske asylansøgere, som genindrejser i Indien med midlertidige rejsedokumenter, indrejse uden problemer som sådan, men hvis de indrejser efter deres pas er udløbet, vil de dog blive afhørt om årsagen til, at deres pas er udløbet. Disse indrejsende bliver kort afhørt og kan derefter forlade lufthavnen. Hvis det faktisk, at den tilbagevendte har søgt om flygtningestatus/asyl i udlandet, ikke er kommet til de indiske immigrationsmyndigheders kendskab, vil det ikke tiltrække nogen speciel opmærksomhed andet end retsforfølgelse for brud på pasloven.

Endvidere oplyste UNHCR, at i tilfælde hvor de indiske myndigheder får kendskab til, at den tilbagevendte har fået afslag på asyl, er det sandsynligt, at immigrationsmyndighederne foretager afhøring, kortvarig tilbageholdelse (med henblik på afhøring) og løsladelse, med mindre den indrejsende vækker mistanke blandt de indiske immigrationsmyndigheder ved sin opførsel eller er eftersøgt af de indiske sikkerhedsmyndigheder. Sådanne personer vil blive grundigt afhørt og i tilfælde, hvor det drejer sig om eftersøgte, vil de pågældende blive overgivet til de relevante sikkerhedsfolk. Ifølge UNHCR's informationer har sådanne afhøringer i internationale lufthavne ikke ført til brug af vold. Man kan dog ikke sige med sikkerhed, hvad der eventuelt sker med de indrejsende, som er eftersøgt af andre sikkerhedsmyndigheder og bliver overgivet til dem. Strengt taget skulle de stilles for en dommer inden for 24 timer. De juridiske rettigheder overholdes imidlertid ikke altid, f.eks. finder tortur sted, ligesom andre brud på menneskerettighederne så som mangel på lægelig behandling under tilbageholdelse o.lign. også finder sted.

Det vil dog ikke blive anset for at være en lovovertrædelse at have søgt asyl i et andet land, med mindre den pågældende har forbindelser til en terrorist gruppe eller en separatist bevægelse og kan sættes i forbindelse med aktiviteter, som er til skade for Indiens suverænitet, integritet eller sikkerhed eller aktiviteter som på en skadelig måde vil få indflydelse på Indiens forhold til andre lande.

For indiske asylansøgere, som allerede er eftersøgt af de indiske myndigheder for tidligere lovbrud så som angivelig involvering i terrorist grupper, vil indrejse i Indien helt sikkert medføre retsforfølgelse uanset hvor den indiske statsborger lander eller tager hen. Det indiske system er ifølge UNHCR effektivt i forhold til at spore folk, der stikker af fra retsforfølgelse, selvom systemet ikke er fuldt ud computeriseret. Det vil derfor helt bero på den indiske statsborgers held, hvis det lykkes den pågældende at slippe udenom de administrative myndigheder ved indrejsen og leve i skjul et andet sted i Indien. Tidligere tilfælde med korrupsion i lufthavnen er ifølge UNHCR ikke relevant i denne forbindelse, idet myndighederne har lanceret en massiv kampagne mod korrupte embedsmænd, specielt i de internationale lufthavne.

---

⁴⁵ (The Passport Act, 1967 og Passports (Entry into India) Rules, 1950)

En udenlandsk repræsentation anførte, at tilbagesendte eventuelt kan risikere at blive tilbageholdt, med henblik på at få penge fra den pågældende.

En anden udenlandsk repræsentation oplyste, at der er mere opmærksomhed omkring tilbagesendte, hvis de pågældende bliver eskorteret af myndigheder. Repræsentationen har ikke nogen oplysninger om, hvorvidt tilbagesendte får problemer ved indrejsen. Repræsentationen er ikke involveret i tilbagesendelsessager.

Ravi Nair, direktør for South Asia Human Rights Documentation Centre, oplyste, at situationen er forskellig fra sag til sag. Hvis den pågældende er på politiets liste over eftersøgte personer, vil vedkommende være i vanskeligheder og blive udsat for en ikke særlig god behandling. Hvis den pågældende derimod ikke er en eftersøgt person, vil vedkommende sandsynligvis blive nødt til at betale bestikkelse. Hvis personen ikke betaler bestikkelse, kan det ikke udelukkes at vedkommende vil blive udsat for en hårdhændet behandling af politiet. Personen kan også risikere at blive tilbageholdt i mindst 48 timer, indtil det er undersøgt, om pågældende er eftersøgt af politiet.

Menneskerettighedsadvokat Ranjan Lakhanpal oplyste, at tilbagesendte vil blive afhørt i lufthavnen og udsat for tortur, idet alle tilbagesendte vil blive betragtet som mistænkelige. Lakhanpal oplyste, at han har kendskab til en sag vedrørende en person, der blev tilbagesendt fra USA for to år siden. Den pågældende blev løsladt efter to måneder. *Baljit Kaur (Movement Against State Repression)* anførte ligeledes, at tilbagesendte vil blive betragtet som mistænkelige, anholdt og udsat for tortur. *Et andet medlem af bevægelsen (MASR), Inderjit Singh Jaijee*, tilføjede, at personer som bliver sendt tilbage til Indien som afviste asylansøgere automatisk vil blive afhørt, og at afhøring ifølge Jaijee indebærer tortur. Jaijee oplyste, at afhøringerne ikke foregår i lufthavnen, men at personerne bliver taget med på politistationen.

Menneskerettighedsaktivist Jaspal Singh Dhillon oplyste, at personer, der har været aktive i udlandet, kan få problemer, hvis de vender tilbage. Hvis tilbagevendte får mulighed for at kontakte deres advokater, er der bedre chancer for, at der ikke sker noget alvorligt.

10. Konsulterede personer, myndigheder og organisationer

Udenlandske Repræsentationer:

Den danske Ambassade i Delhi, Ambassadør Fr. Birgit Storgaard Madsen og attaché Hr. Jannich Sloth

Canadian High Commission, First Secretary Mr. John R. Butt

Den tyske Ambassade, Political Counsellor, Head of Protocol Dr. Michael Freudenberg, Third Secretary Mr. Michael Dumke

The British High Commission, First Secretary (political) Mr. Adam Noble, First Secretary Mr. Chris Dix og Political Adviser Mr. Kamaljeet Rattan

Internationale organisationer:

UNHCR i Delhi, Chief of Mission Mr. Augustine P. Mahiga.

ICRC i Delhi, Deputy Regional Delegate Mr. Frank Kuenzi

Internationalt Rehabiliteringscenter for Torturofre (IRCT), Medlem og Koordinator for program i Indien, Mr. Dr. Jagish C. Sopbti.

Indiske myndigheder

Principal Secretary to Government of Punjab, Dept. Of Home Affairs & Justice, Mr. Rajesh Chhabra

Punjab Politi, Inspector General of Police, Mr. M.P.S. Aulakh, Deputy Inspector Gen.of Police, Int. Mr. R.P. Singh

En højtstående embedsmand, der ønskede at være anonym

State Human Rights Commission of Punjab, Commissioner Mr. T. S. Cheema

National Human Rights Commission, Delhi, General Secretary Mr. N. Gopaldaswami

Ministry of Foreign Affairs, Director, Protocol and Visa, Mr. Gurjeet Singh

Non-governmental organisations:

South Asia Human Rights Documentation Centre (SAHRDC) i Delhi, Executive Director Mr. Ravi Nair

Committee for Information and Initiative on Punjab (CIIP), Menneskerettighedsadvokat Mr. Ashok Agrawal

Punjab Human Rights Organisation (PHRO), Chairman Mr. Ajit Singh Bains, retired judge

Movement Against State Repression (MASR), Punjab:

Convenor Inderjeet Singh Jaijee, Co-Convenor Ms. Baljit Kaur, General Secretary Mr. Bhai Ashok Singh, Mr. Gurdashana Singh Dhillon, Prof. of History, Institute of Sikh Studies, Chandigarh, Mr. K.S. Gill, Ex-Director (pensioneret) General Military Training, India

Human Rights & Democracy Forum (HRDF), Chairman Mr. Jaspal Singh Dhillon

People's Commission for Human Rights, Mr. Jaspal Singh (pensioneret dommer fra Delhi High Court)

People's Union for Civil Liberty, Ms. Dr. Vineeta Gupta

Committee for the Coordination on Disappearances in Punjab (CCDP), Mr. Amrik Singh Muktsar og Mr. Harshinder Singh

Enkeltpersoner/menneskerettighedsadvokater:

Menneskerettighedsadvokat Mr. Ranjan Lakhanpal, kontor i Chandigarh.

Ravi Nair, Executive Director of the South Asia Human Rights Documentation Centre. Ravi Nair er medlem af Amnesty Internationals Eksekutivkomité og samarbejder endvidere med Asia Watch Group. Nair har kontor i Delhi.

Menneskerettighedsadvokat Mr. Navkiran Singh

Menneskerettighedsadvokat Mr. Rajvinder Singh Bains

Tidligere kammeradvokat Mr. G.S. Grewal

Mr. Herkawaljit Singh, News Bureau Chief, The Daily Ajit

Mr. Dipankar Gupta, Professor, Jawaharlal Nehru University i Delhi

Politikere:

Chief Minister of Punjab, , Mr. Prakash Singh Badal, Shiromani Akali Dal (SAD-Badal)

Punjab Congress Party, Præsident Capt. Amrinder Singh

Præsident for Shiromani Akali Dal (Mann) og medlem af Parlamentet, Mr. Siranjit Singh Mann

11. Anvendt litteratur

- Annual Report 1997-98*, National Human Rights Commission
- Bakshi, P.M., *The Constitution of India with Selective Comments*, Delhi, 4. udgave, 2000
- Bhardwaj, Azad Singh: *Work Book on First Information Report*, Police Training College, Delhi Police, 1999
- Census India, 1991*, Office of the Registrar General, India.
- Contemporary Religions, A world guide*, Harris, Ian et al. (ed.), Longman, 1992
- Enforced Disappearances, Arbitrary Executions and Secret Cremations*, Committee for Coordination on Disappearances in Punjab, Interim Report (udateret)
- Eyes Wide Shut – Torture in Punjab Prevails*, Physicians for Human Rights, Denmark, August 1999
- INDIA ASSESSMENT*, U.K. Home Office, Country Information and Policy Unit, Version 4, September 1999.
- INDIA – A vital opportunity to end impunity in Punjab*, Amnesty International, August 1999
- INDIA, Country Report on Human Rights Practices for 1999*, U. S. Department of State, 25. februar 2000
- India: Information from four specialists on the Punjab*, Immigration and Refugee Board, Canada, 17. februar 1997.
- Jaijee, Inderjit Singh: *Politics of Genocide Punjab 1984-1998*, Delhi, 1999
- Rao, G. Venkateswara: *Work Book on The Law of Arrest and Its Legal Appraisal*, Police Training College, Delhi Police, 1999
- Sripati, Vijayashri: *India's National Human Rights Commission; Strengths and Weaknesses*, Danish Center for Human Rights; Articles and working papers, March 2000.
- Sikhisme*, Encyclopaedia Britannica ([http:// www.Britannica.com](http://www.Britannica.com))
- The Explosives Act, 1884 and The Explosives Rules, 1983*, Akalank Publ., Delhi, 5. udgave, 2000
- The Far East and Australasia 2000*, Europa Publications, 31. udg., 2000
- The Passport Act, 1967 with Passport Rules, 1980*, Law Publ. Pvt. Ltd, Allahabad, 2000
- Thomsen, Rudi: *Sikherne*, Gyldendal, København 1991
- Verma, P.S.: *Akali-BJP Debacle in Punjab*, Economic and Political Weekly, 11-17 December 1999

12. Forkortelser

AISSEF	All India Sikh Student Federation
BJP	Bharatiya Janata Party (Indian People's Party)
CCDP	Committee for the Coordination on Disappearances in Punjab
CIIP	Committee for Information and Initiative on Punjab
HRDF	Human Rights & Democracy Forum
ICRC	International Committee of the Red Cross
IRCT	International Rehabiliteringscenter for Torturofre
MASR	Movement Against State Repression
NGO	Non Governmental Organisation
NHRC	National Human Rights Commission
PHRDF	Punjab Human Rights and Democracy Forum
PHRO	Punjab Hurman Rights Organisation
PHRC	Punjab Human Rights Commission
PUCL	People's Union for Civil Liberty
RSS	Rashtriya Swayamsevak Sangh (National Union of Selfless Servers)
SAD	Shiromani Akali Dal
SAHRDC	South Asia Human Rights Documentation Centre
SGPC	Shiromani Gurdwara Prabandhak Committee
TADA	The Terrorist and Disruptive Practices (Prevention) Act
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees

13. Bilagsfortegnelse

Bilag 1: Kort over Indien

Bilag 2: Kort over Pujab

Bilag 3: FN's Torturkonvention, artikel 1-3

Bilag 4: The Protection of Human Rights Act 1993

Bilag 5: Passport Application Form

Bilag 6: Passport Information Booklet

Bilag 1. Kort over Indien

Bilag 2. Kort over Punjab

Bilag 3. FN's Torturkonvention, artikel 1-3

Bilag 4. The Protection of Human Rights Act 1993

Bilag 5. Passport Application Form

Bilag 6. Passport Information Booklet

